

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární edukace

Rozvoj předčtenářské gramotnosti v mateřské škole

Bakalářská práce

Autor: Nikola Stehnová
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro MŠ
Vedoucí práce: PhDr. Jana Bílková, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. Žaneta Göbelová

Zadání bakalářské práce

Autor: Nikola Stehnová

Studium: P16K0169

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy

Název bakalářské práce: Rozvoj předčtenářské gramotnosti v mateřské škole.

Název bakalářské práce AJ: The development of pre-reading literacy in kindergarten.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá rozvojem předčtenářské gramotnosti u dětí předškolního věku v mateřské škole. Je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část charakterizuje předškolní období dítěte, oblasti rozvíjející předčtenářské dovednosti u dětí, metody a formy práce, pomůcky pro rozvoj předčtenářské gramotnosti. Praktická část je zaměřena na rozvoj předčtenářské gramotnosti ve třídě s waldorfskými prvky.

ČEŇKOVÁ, J. a kol. (2006). Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury. Praha: Portál. ISBN 80-7367-095-X. KOŤÁTKOVÁ, S. (2014). Dítě a mateřská škola. Co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4435-3. PRŮCHA, J.-KOŤÁTKOVÁ, S. (2013). Předškolní pedagogika. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0495-4. TOMÁŠKOVÁ, I. (2015). Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0790-0

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jana Bílková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Žaneta Göbelová

Datum zadání závěrečné práce: 19.12.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

V Hradci Králové dne 10. 12. 2019

Podpis studenta:.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Janě Bílkové, Ph.D. za konzultace, odborné vedení, cenné rady i podporu, kterou mi poskytla při psaní bakalářské práce.

Dále bych chtěla poděkovat paní ředitelce Bc. Marcele Nováčkové za možnost studovat při zaměstnání.

Velké díky patří mé kolegyni Bc. Soně Tomkové za pomoc při začátcích ve třídě i za cenné rady při psaní bakalářské práce.

Anotace

STEHNOVÁ, Nikola. *Rozvoj předčtenářské gramotnosti v mateřské škole*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 57 stran. Bakalářská práce.

Bakalářská práce je zaměřena na rozvoj předčtenářské gramotnosti u dětí předškolního věku v mateřské škole. Klade důraz na rozvoj oblastí rozvíjejících předčtenářské dovednosti. Cílem práce je průzkum tématu předčtenářské gramotnosti a následný návrh činností pro její rozvoj. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část charakterizuje předškolní věk z pohledu emočního, motivačního i sociálního vývoje, pojmy předčtenářská a čtenářská gramotnost, předčtenářské období, oblasti rozvíjející předčtenářské dovednosti, metody a formy práce využívané pro rozvoj předčtenářské gramotnosti a prvky waldorfské pedagogiky. Praktická část je zpracována jako návrh činností pro rozvoj předčtenářské gramotnosti v mateřské škole. Praxe probíhala ve třídě s waldorfskými prvky, která je vedena v duchu lidových tradic.

Klíčová slova: předčtenářská gramotnost, předškolní období, smyslové vnímání, orientace v prostoru a vnímání času, představivost a fantazie, paměť, myšlení, řeč a komunikační schopnosti, motorika a grafomotorika, Waldorf

Annotation

STEHNOVÁ, Nikola. *The development of pre-reading literacy in the kindergarten*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 57 pp. Bachelor Thesis.

The bachelor thesis focuses on the development of pre-reading literacy of preschool children in kindergarten. It emphasizes the development of areas developing pre-reading skills. The aim of the thesis is to research the topic of pre-reading literacy and the subsequent proposal of activities for its development. The thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part characterizes preschool age from the point of view of emotional, motivational and social development, the terms of pre-reading and reading literacy, pre-reading period, areas developing pre-reading skills, methods and forms of work used in the development of pre-reading literacy and elements of Waldorf pedagogy. The practical part is a proposal of activities for the development of pre-reading literacy in kindergarten. Practice took place in a class with Waldorf elements, which is guided in the spirit of folk traditions.

Keywords: pre-reading literacy, pre-school period, sensory perception, orientation in space and perception of time, imagination and fantasy, memory, thought, speech and communication skills, motorics and graphomotorics, Waldorf

OBSAH

ÚVOD.....	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Předškolní období	10
1.1 Charakteristika předškolního věku	10
1.2 Charakteristika pojmů	11
1.3 Předčtenářské období	12
2 Oblasti rozvíjející předčtenářské dovednosti u dětí v MŠ	13
2.1 Smyslového vnímání.....	13
2.2 Orientace v prostoru a vnímání času	17
2.3 Představivost a fantazie.....	18
2.4 Paměť	19
2.5 Myšlení	19
2.6 Řeč a komunikační schopnosti	20
2.7 Motorika a grafomotorika	21
3 Metody a formy práce pro rozvoj čtenářství v MŠ.....	22
3.1 Metody	22
3.2 Formy práce.....	24
4 Prvky waldorfské pedagogiky	25
II. PRAKTICKÁ ČÁST	26
5 Metodika.....	26
5.1 Cíle	26
5.2 Průběh	26
5.3 Třída Sluníčko	27
5.4 ŠVP	28
6 Rozvoj předčtenářské gramotnosti ve třídě s waldorfskými prvky.....	29
6.1 Listopad	29
6.2 Prosinec	39
7 Evaluace	53

ZÁVĚR	55
ZDROJE	56
PŘÍLOHY	58

ÚVOD

„Děti sedí doma u počítačů, tabletů nebo mobilů a vůbec nechodí ven. To za nás to bylo úplně jiné. Lezli jsme po stromech, pobíhali venku a vyprávěli si příběhy hrdinů z našich knih.“ Tato slova slyším při každé návštěvě u mého dědečka. Ano, má pravdu, že se doba změnila. Děti jsou zahlceny moderní technologií a často přestávají vnímat svět kolem sebe. Proto je nutné začít něco dělat. Nejdůležitější je v tomto ohledu přístup rodiny. Každá rodina má nastavená jiná pravidla a rituály. Pokud budou děti vyrůstat v podnětném prostředí, ve kterém mají členové rodiny kladný vztah ke knihám, budou nejspíše motivovány k tomu, aby se pro ně četba stala radostí, nikoliv povinností. Než se však dostanou k samotné četbě, je podstatná i příprava ke čtení. Proto je důležitá práce učitelky v mateřské škole. To jak budeme dětem předčítat nebo předkládat činnosti rozvíjející předčtenářskou gramotnost, ovlivní jejich zájem o četbu a lásku ke knize.

Předčtenářská gramotnost je dnes velmi diskutovaným tématem. Proto jsem si toto téma vybrala pro svou bakalářskou práci. Mým cílem je průzkum tématu předčtenářské gramotnosti a následný návrh činností pro její rozvoj.

V první kapitole teoretické části je charakterizován předškolní věk z pohledu emočního, motivačního i sociálního vývoje. Motorický a kognitivní vývoj je popsán v kapitole druhé. Do první kapitoly jsou také zařazeny definice pojmů předčtenářská a čtenářská gramotnost a charakteristika předčtenářského období. Druhá kapitola zahrnuje oblasti rozvíjející předčtenářské dovednosti- smyslové vnímání, orientace v prostoru a vnímání času, představivost a fantazie, paměť, myšlení, řeč a komunikační schopnosti, motorika a grafomotorika. Ve třetí kapitole jsou popsány metody a formy práce využívané pro rozvoj předčtenářské gramotnosti. A v kapitole čtvrté jsou vypsány základní prvky waldorfské pedagogiky. Praktická část je zpracována jako návrh činností pro rozvoj předčtenářské gramotnosti v mateřské škole. Důraz je kladen na rozvoj oblastí rozvíjejících předčtenářské dovednosti. Praxe probíhala ve třídě s waldorfskými prvky, která je vedena v duchu lidových tradic. Pro svou práci jsem si vybrala témata, jako jsou: Dušičky, Svatý Martin, Svatý Mikuláš, Adventní spirála, Štědrý večer nastal.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Předškolní období

1.1 Charakteristika předškolního věku

Starší předškolní věk je definován od tří do šesti let života dítěte, kdy většina dětí navštěvuje mateřskou školu.

1.1.1 Emoční, motivační a sociální vývoj

Dítě předškolního věku má potřebu být aktivní. Potřebuje cítit stabilitu, jistotu, zázemí, trvalost a bezpečí. Nejlépe se dítě v tomto věku motivuje v okruhu známých vrstevníků hrou s novými podněty. Vůle je kolísavého charakteru, dítě si jde za cílem naplnit vlastní potřebu. Prožívání je intenzivní, proměnlivé a krátkodobé. Děti se dokáží kritizovat, posoudit své chování, dokonce se na sebe zlobit. Projevují se u nich city jako láska, nenávisť, sympatie i antipatie. Většinou však převládá veselá nálada (Mertin, Gillernová, 2010).

Základem citového prožitku je daná činnost. Dítě začíná chápat humor, má radost ze spontánních činností, ale stále se bojí neznáma. City intelektuální se projevují radostí z nových prožitků. Dítě vnímá esteticky kolem sebe a projevuje city, zda se mu to líbí nebo nelíbí. Rozvíjí základy etického chování. Vnímá co je správné a co ne (Šimíčková Čížková a kol., 2005). Děti si v tomto věku vytváří určité vztahy mezi sebou ale i k paní učitelce. Nejdůležitější jsou pro ně však rodiče. U nich vnímají vztahy nejintenzivněji. Proto je důležité přemýšlet nad tím, jaký vzor dětem předáváme. Pokud bude dítě vyrůstat v laskavém a srdečném prostředí, bude jeho dospělý život o něco jednodušší.

1.1.2 Hra

Velmi důležitou se v tomto věku stává hra, díky které se rozvíjejí psychické funkce. Děti si již nehrají vedle sebe, ale společně nebo s dospělými. Charakteristickými znaky hry v tomto období jsou spontánnost, funkční libost, vážnost, plánování, intelektualizace, bohatost, tvořivost a symbolismus (Novotná, Hříchová, Miňhová, 2012).

Dítě hru vykonává z vlastního zájmu a potěšení, nikoliv proto, aby se něco cíleně naučilo. Ve hře nepotřebuje dosáhnout určitého výsledku, který by byl hodnocen z hlediska užitku. Děti však získávají nové poznatky a zkušenosti, se kterými mohou pracovat, uspořádat je a přemýšlet o nich. Dětská hra je stejně důležitá jako práce dospělých (Košátková, 2005).

1.2 Charakteristika pojmů

V této podkapitole bych chtěla objasnit pojmy: čtenářská a předčtenářská gramotnost.

1.2.1 Definice pojmu čtenářská gramotnost

Definice čtenářské gramotnosti existuje nespočetné množství. Dle mého názoru je nejužitečnější paní Altmanová a spol. (2011, s. 9), která uvádí, že: *„Čtenářská gramotnost je celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech.“*

Čtenářská gramotnost je důležitou součástí každodenního života člověka, který získává informace ze zpracování písemného materiálu. Díky čtenářské gramotnosti dokáže člověk textu porozumět, přemýšlet o jeho smyslu a umí si ho vyložit. Pomáhá mu také získávat, osvojovat, zapamatovat a vybavovat si poznatky a informace. Výzkumem čtenářské gramotnosti se zabývají světové organizace jako OECD/PISA či IEA/PIRLS (Švrčková, 2011).

1.2.2 Definice pojmu předčtenářská gramotnost

Předčtenářská gramotnost je: *„soubor postupně se rozvíjejících předpokladů pro čtení a psaní u dětí v široké době před nástupem do školy. Jedná se o komplex schopností, dovedností, postojů a hodnot potřebných pro zahájení a úspěšné rozvíjení čtenářské gramotnosti i jejímu užívání v různých individuálních a sociálních kontextech“* (Kucharská, 2014, s. 40).

1.3 Předčtenářské období

O předčtenářském období mluvíme tehdy, kdy jedinec ještě nečte. Jedná se o důležité období, ve kterém je potřeba rozvíjet všechny oblasti spojené s rozvojem předčtenářské gramotnosti. Velmi důležitá je rodina. Rodiče by měli dítěti utvářet čtenářsky podnětné prostředí, tedy dětem číst, poskytovat knihy, ale také by se měli sami o čtení zajímat a dávat tak příklad dítěti. I mateřská škola má svoji roli v rozvoji čtenářské gramotnosti. Měla by dítě rozvíjet a harmonicky připravovat na vstup do školy. Ve školce bychom měli dětem denně předčítat a to nejen před spaním. Můžeme do třídy zařadit knihovničku, čtecí a psací koutky, navštívit knihkupectví, knihovnu nebo divadlo, zorganizovat společné čtení s rodiči či staršími spolužáky ze ZŠ nebo dramatizovat pohádky (Tomášková, 2015). Existuje mnoho činností, jak předčtenářskou gramotnost rozvíjet.

Děti si k textu utvářejí určité sympatie či antipatie již v raném dětství. Kniha se stává druhem sociální komunikace, kdy je dítě zaujato hlavním hrdinou, se kterým se může identifikovat. Důležitá je představitost dítěte charakteristická pro toto období, kdy dokáže aktivně pracovat s tím, co nikdy nevidělo. Literatura pro předškolní období by měla dětem odpovídat na jejich otázky „Jak“ a „Proč“. Příběhy by měly být příkladem (Homolová, 2009).

Již při nástupu do školky můžeme děti seznamovat s knihou. Učíme je, jak správně s knihou zacházet a vyprávíme si o obrázcích. Předčítání rozvíjí u dětí emoce a uspokojuje estetické city. Důležitá je ilustrace, která by měla být v každé dětské knize. Děti pak podle nich dokáží příběh převyprávět (Vášová, 1995). Nejvhodnější první knihou je pro dítě leporelo a kniha-hračka.

V období předškolního věku je velmi důležité říkadlo, které díky svému rýmu a rytmu rozvíjí dětskou řeč. Nezbytností je také pohádka. Právě vítězství dobra nad zlem, časová neurčitost, záhadné umístování, typizování, ožívování věcí či polidšťování zvířat v dětech vyvolává emoce. Dítě se dokáže vžít do příběhu díky své fantazii (Homolová, 2009).

2 Oblasti rozvíjející předčtenářské dovednosti u dětí v MŠ

2.1 Smyslového vnímání

„Rozvoji smyslového vnímání je potřeba věnovat patřičnou pozornost. Díky smyslům poznáváme nové věci, získáváme další potřebné vědomosti, pomáhají nám utvářet ucelený náhled na svět a v neposlední řadě přispívají k rozvoji čtenářské gramotnosti. Smyslové vnímání rozvíjíme v každodenních činnostech a hlavně pomocí her a nenásilných činností“ (Tomášková, 2015, s. 68).

Ze smyslů jsou pro rozvoj předčtenářské gramotnosti nejdůležitější zrak, sluch a hmat.

2.1.1 Zrakové vnímání

Zrakové vnímání se rozvíjí již od narození. Smyslové vnímání je propojeno, proto rozvoj zrakového vnímání úzce souvisí s rozvojem sluchu a hmatu.

Zrakové vnímání dělíme na zrakovou diferenciaci, zrakovou analýzu a syntézu, zrakovou paměť a cvičení očních pohybů.

- Zraková diferenciaci

Pro rozvoj zrakové diferenciaci je podstatné rozlišování barev, figury a pozadí, předmětů i tvaru, a to i podobných či stranově obrácených. Dítě se učí poznávat barvy podle charakteru daného předmětu, třídí předměty dle dané barvy i tvaru. Nejdříve rozlišuje 2 základní barvy, později i odstíny. U předmětů začínáme s trojrozměrnými, se kterými mohou děti manipulovat, později přecházíme na obrázky. Schopnost poznat podobné a stranově obrácené předměty je velmi důležitá pro vnímání písmen. Lze ji například procvičovat úkoly v pracovním listu, kde musí dítě v řadě prvků označit jeden odlišný nebo dva stejné prvky. Rozlišení figury a pozadí je zaměřeno na jeden objekt, kde ostatní je nepodstatné. Tuto schopnost lze podpořit například zakreslováním do čtvercové sítě. (Košek Bartošová, 2014).

- Zraková analýza a syntéza

Tato schopnost je velmi důležitá pro budoucí čtení a psaní. Bednářová, Šmardová (2015) uvádí, že dítě v tomto věku vnímá spíše celek než detaily. Jako podporu pro rozvoj zrakové analýzy a syntézy můžeme zařadit činnosti jako skládání obrázků ze

dvou nebo více částí, skládání tvaru na předlohu či doplnění chybějící části v obrázku.

- Zraková paměť

Dítě si zapamatuje velikost a tvar daného předmětu. Musí být schopno vybavit si jej a aplikovat ho i v jiných situacích, což je důležité pro následnou reprodukci písmen a číslic. K zastavení vývoje psaní i matematických představ dochází v tom případě, pokud dítě tuto činnost nezvládne již jako předškolák. Vnímání polohy v prostoru je velmi důležité pro rozlišení tvaru písmen a číslic. Jako podporu pro rozvoj zrakové paměti můžeme dětem mezi činnosti zařadit pexeso, modelování či vybarvování (Fasnerová, 2018).

- Cvičení očních pohybů

Důležitý je nácvik plynulého pohybu očí zleva doprava po řádku. Problém nastává u dyslektiků či začínajících čtenářů, kteří se pohyby očí vrací zpět nebo děti, které text nechápou. Mezi činnosti pro cvičení očních pohybů můžeme zařadit úkoly s pojmenováváním zleva doprava, dokreslováním a u starších dětí čtení s okénkem či ukazovátkem (Košek Bartošová, 2014).

2.1.2 Sluchové vnímání

Sluch je prostředkem pro rozvoj komunikace, osvojování řeči a pochopení pojmů. Sluch je důležitý pro rozlišení hlásek, slabik, slov, vět, vnímání celých příběhů, pochopení děje či pro rozvoj logického myšlení. Děti se učí řeči nápodobou, tím co u dospělých vidí či slyší. Je velmi důležité, abychom věnovali sluchu dětí pozornost a případně včas odhalili problém, který může nastat. V případě podezření je dobré navštívit ORL. Při oslabení sluchového vnímání může dojít ke zhoršené výslovnosti a artikulaci, k záměně písmen, k nedostatečnému rozvoji sluchové paměti, k obtížnému rozlišování podobných zvuků či mohou nastat problémy s měkkými, tvrdými souhláskami a v délkách samohlásek (Tomášková, 2015).

Sluchové vnímání rozvíjíme v oblastech sluchové diferenciacce, sluchové analýzy a syntézy, sluchové paměti, rozlišování figury a pozadí, vnímání reprodukce rytmu, naslouchání a fonemického sluchu.

- Sluchová diferenciacie

Výslovnost souvisí s rozvojem sluchové diferenciacie. Schopnosť diferenciovat je dôležitá pro budúci čtení a psaní. Aby dítě správně vyslovovalo, musí umět správně odlišit jednotlivé hlásky- sykavky, měkké, tvrdé, znělé i neznělé souhlásky, krátké i dlouhé samohlásky (Bednářová, Šmardová, 2015).

Na procvičování sluchové diferenciacie můžeme použít zvukové pexeso. Dále mohou děti poznávat předměty podle zvuku, který vydávají nebo mohou se zavázanýma očima určovat spolužáka podle jeho hlasu. U mladších dětí můžeme nachystat obrázky se zvířaty. Podle zvuku děti ukazují, o které zvíře se jedná. Pokud u dítěte zaznamenáme problémy se sluchovou diferenciací, může to být signál pro specifické vývojové poruchy. Je nutné tyto problémy řešit co nejdříve.

- Sluchová analýza a syntéza

Dle Bednářové, Šmardové (2015) dítě nejprve vnímá větu jako akustickou jednotku. Až kolem čtvrtého roku rozlišuje jednotlivá slova. V tomto věku začíná také členit slova na slabiky, to můžeme posilovat rytmizací nebo říkáním říkanek či rozpočítadel. Kolem pěti let začíná oddělovat jednotlivé hlásky. Rozvoj sluchové analýzy a syntézy můžeme podpořit vyhledáváním rýmujících se dvojic, roztleskáváním slova na slabiky, slovní kopanou či určováním počáteční hlásky slova.

- Sluchová paměť

Pokud si dítě vybaví určité zvuky a propojí je s obrazem, mluvíme o sluchové paměti. Děti procvičují sluchovou paměť hrou na tichou poštu i hrami, při kterých přidávají do věty další slova. Dále jsou to říkanky, básničky začínající na dané písmeno či rytmizace u grafomotorických uvolňovacích cviků. (Fasnerová, 2018)

- Rozlišování figury a pozadí

Jiným slovem můžeme říct, že se jedná o vyčleňování zvuku z pozadí. Pro děti bývá složitější zaměřit se na jeden zvuk z pestrého zvukového prostředí. Pokud je u dětí oslabená tato schopnost, nedokáží se soustředit na to, co jim druhý říká, protože je rozptyluje jiný zvuk. Rozlišování figury a pozadí můžeme procvičovat například

cvičením s hudbou. Pustíme písničky a dětem říkáme pokyny, co mají předvádět, ale sami nepředcvičujeme.

- Vnímání reprodukce rytmu

Tomášková (2015) uvádí, že pro uvědomění si krátkých a dlouhých samohlásek a slabik, zvládnutí rytmu řeči, intonaci řeči a správné frázování je důležité, aby dítě umělo vnímat reprodukci rytmu. Tuto schopnost můžeme procvičovat tak, že budeme s dětmi vytleskávat jednoduchá říkadla a písně, říkat rozpočítadla, zaznamenávat délky hlásek či slabik bzučákem nebo určovat, zda jsou 2 dané melodie stejné.

Každodenním opakováním říkanek, básniček a písní se děti učí rytmu.

- Naslouchání

Pro celkovou práci ve školce a škole je velmi důležité, aby dítě umělo naslouchat. Naslouchání souvisí s komunikací, s rozvojem řeči, koncentrace pozornosti, samostatného myšlení, vztahu ke čtení i čtenářské gramotnosti. Děti se učí naslouchání společným povídáním, poslechem čteného textu či učení se říkadlům. Pokud dítě vyrůstá v nepodnětném čtecím prostředí, velmi pomalu se tato sluchová dovednost rozvíjí. Dovednost můžeme rozvíjet ve školce i domácím prostředí čtením pohádek, dokončováním čteného příběhu, vyprávěním pohádky se zvuky, poznáváním předmětů podle zvuku, poznáváním známých písní podle melodie či zpěvem jednoduchých dětských písní (Tomášková, 2015).

- Fonemický sluch

Pro správný řečový vývoj je důležitá schopnost fonemického rozlišování, tedy rozlišovat nejmenší jednotky jazyka. Pokud má dítě problém s fonemickým sluchem špatně rozlišuje slova, měkké a tvrdé slabiky, zvukově podobné hlásky a sykavky, dlouhé a krátké samohlásky, dokonce špatně určuje hlásky, které se liší (Košek Bartošová, 2014).

2.1.3 Hmatové vnímání

Tomášková (2015) uvádí, že dítě pomocí hmatu získává informace a představy o okolním světě. Uchopováním a manipulací s předměty, hrou či napodobováním činnosti dospělých se hmat rozvíjí již od narození. Pro hmatové vnímání je důležitá dovednost hmatat prsty, hmatová citlivost, smysl pro poznání detailů a rozvoj hmatové pozornosti. U rozvoje dovednosti hmatat prsty je důležité ohlídat, aby dítě správně uchopovalo předměty, což souvisí se správným rozvojem jemné motoriky. Tuto dovednost můžeme podpořit činnostmi jako je hmatové domino či pexeso, keramika nebo kouzelný sáček. Důležité jsou i každodenní sebe obslužné činnosti. Smysl pro poznání detailů je důležitý pro rozlišení jemných odlišností. Tento smysl můžeme podpořit činnostmi, jako jsou vkládací domečky, hra poznej svého kamaráda či činnosti pro rozvoj chuti a čichu.

Pokud má dítě oslabené hmatové vnímání, můžeme očekávat problémy u grafomotoriky, koordinace ruky a oka či při nácviku čtení.

2.2 Orientace v prostoru a vnímání času

Správná orientace v prostoru a vnímání času jsou důležité pro každodenní činnosti i komunikaci v životě dítěte.

Pro orientaci v prostoru je základem senzomotorické vnímání. Nejprve dítě odhaluje pojmy nahoře-dole, poté vpředu-vzadu a kolem pátého roku vpravo-vlevo. Do utváření prostorových představ a vztahů je zahrnut i odhad a zapamatování si vzdálenosti, vnímání části a celku či porovnávání velikosti objektů. Ve školním věku snadno poznáme, pokud má dítě oslabené prostorové vnímání například tím, že se obtížně orientuje v textu při čtení. Má problém se sledováním textu ve správném směru či s vyhledáváním daných částí textu (Bednářová, Šmardová, 2015).

„Vnímání času se u dítěte rozvíjí velice pozvolna. Předškolní dítě žije především přítomností“ (Bednářová, Šmardová, 2015, s. 25). Pro předškolní dítě je důležité, co se děje právě teď. Dokáže vnímat to, co je kolem něj tady. Dítě si dokáže zařadit každodenní činnost do daného úseku dne, protože se stále opakuje. Ví, kdy si chodí

čistit zuby nebo kdy chodí s maminkou venčit psa. Nedokáže však odhadnout, za jak dlouho budou Vánoce, protože se jedná o dlouhodobý časový úsek.

U dětí mohou nastat potíže se čtením, pokud mají oslabené vnímání času či časového sledu. Tyto děti často zaměňují nebo vynechávají písmena v psaném textu.

Aby se dětem dobře učila abeceda, číselné řady, násobilka nebo aby pochopily pořadí písmen ve slově, je velmi důležité vnímat čas a jeho posloupnosti. Důležitý je řád a každodenní rituály jak v mateřské škole, tak v domácím prostředí. Potom začnou děti vnímat čas a posloupnost daných činností (Tomášková, 2015).

2.3 Představivost a fantazie

Děti předškolního věku si vykládají realitu tak, jak to nejlépe dovedou. Je to jejich jistota, že se dokáží orientovat ve světě kolem sebe. Realita musí být srozumitelná a přijatelná. Fantazijní představy jsou nezbytnou nutností dětí tohoto věku, i proto že na ně mají relaxační příznivý účinek (Vágnerová, 2000).

Představy dítěte v předškolním období jsou barvitě a bohaté. Pod pojmem dětská konfabulace si představme myšlenky dítěte, které jsou smyšlené, ale dítě je přesvědčeno o jejich pravdivosti. Dospělý by měl být v roli ukazatele, který představuje dítěti rozdíl mezi realitou a fantazijním světem. Je nevhodné trestat děti za lež v situaci, kdy nedokážou odhadnout hranici mezi realitou a konfabulací (Mertin, Gillernová, 2010).

Představy a fantazie jsou nezbytnou součástí rozvoje čtenářské gramotnosti. Děti si rády při náslechu čteného textu představují, jak by příběh vypadal ve skutečnosti. Například jak vypadá hlavní hrdina, v jakém prostředí se vyskytuje a co všechno může kolem sebe vnímat. Pokud dětem nabídneme podnětné prostředí, bude jejich představa o okolním světě dokonalá. Důležité je, abychom i v mateřské škole rozvíjely představivost a fantazii pomocí různých aktivit.

Ve vnímání a následném vybavování představ se mohou děti lišit a poté se liší i učební styly, které děti upřednostňují. Vizualní učební styl je pro děti, které využívají přednostně zrak pro vnímání okolí. Tyto děti mají rády obrazové materiály. Mnohem

lépe si pamatují to, co viděly než to co slyšely. Auditivní styl učení je bližší dětem, které vnímají především sluchem. Takové děti rády vedou rozhovor, povídají si a pamatují si, co kde slyšely. Od dospělých preferují vyprávění pohádek, příběhů nebo i výklady, kdy se dokážou soustředit na to, co daný člověk povídá. Kinestetický učební styl je vyhrazen pro děti, které nejlépe vnímají okolí díky svému jednání. Používají hmat, čich a chuť k získávání nových vědomostí. U těchto dětí nehledejme pasivní chování, jsou spíše neposedné (Tomášková, 2015).

2.4 Paměť

„Paměť je soubor psychických procesů, umožňujících vstřípení (zapamatování), uchování, vybavení vjemů, poznatků, pohybů, zkušeností“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 152).

Paměť dítěte předškolního věku je bezděčného charakteru. To znamená, že si dítě pamatuje na základě citového prožitku. Paměť záměrná, důležitá pro budoucí čtení se objevuje až kolem pátého roku. Dále je paměť konkrétní, mechanická a krátkodobá. Dítě si pamatuje spíše konkrétní události, ale po kratší časový úsek. Dlouhodobá paměť nastupuje mezi pátým a šestým rokem života (Mertin, Gillernová, 2010).

Důležité je, aby byla paměť procvičována již od rané fáze dětství. Dítě musí použít paměť, aby si bylo schopné vybavit tvar tiskacího a psacího písmene, pohyb při psaní daného písmene i zvukovou stránku hlásky (Tomášková, 2015).

2.5 Myšlení

Mertin, Gillernová (2010) uvádí, že myšlení prochází procesem změny z fáze symbolického, předpojmového k plnému rozvinutí názorného intuitivního myšlení. Přichází období otázky „Proč?“, kdy se dítě zajímá o souvislosti z okolí. Dítě se zaměřuje na to, co kolem sebe vidí. Předoperační myšlení je spojeno s konkrétní činností dítěte. Egocentričnost je postupně odbourávána kontaktem s vrstevníky, kdy dítě začíná zaujímat pohled jiných osob. Dalšími charakteristikami myšlení jsou antropomorfismus, prezentismus a fantazijní přístup.

Myšlení dětí předškolního věku se velmi intenzivně rozvíjí. K rozvoji myšlení můžeme využívat různé úkoly a zadání. Je důležité dát dětem dostatek času přemýšlet nad zadaným úkolem, nechat je vyzkoušet různé způsoby a postupy řešení. Při předložení hotového řešení, nemusí děti přemýšlet, pouze kopírují.

Tomášková (2015, s. 96) uvádí, že: *„Z hlediska čtenářské gramotnosti je nutné myšlení rozvíjet, protože dítě by mělo být schopno pokračovat v příběhu, vymýšlet různé situace, které se vážou k příběhu, porovnávat různé děje, hledat hlavní a nosnou myšlenku příběhu, vytvořit si určitý názor na příběh a využít získané znalosti ze čteného i v jiných situacích.“* Pro rozvoj čtenářské gramotnosti je také důležitá manipulace s obrázky a předměty. Aby se dětem dobře pamatovala písmena, můžeme si je vystříhat z papíru, modelovat z plastelíny a následně osahávat jejich tvary.

2.6 Řeč a komunikační schopnosti

Řeč se vyvíjí od novorozeneckého křiku, přes zvukové projevy až k prostředku komunikace a nástroji myšlení. Zásadní období rozvoje řeči je do šesti až sedmi let, ale nejrychlejší tempo je od tří do čtyř let věku dítěte. Děti, které mají problém s vývojem motoriky, mají většinou problém i s vývojem řeči. Důležitým faktorem pro rozvoj řeči je zrak. Dítě odezírá pohyby mluvidel i neverbální komunikaci. Dalším faktorem je sluch, který má společně se zrakem svoji roli ve fázi napodobivého žvatlání, při osvojování artikulace či reedukaci řeči. Vnější faktorem pro rozvoj řeči je sociální prostředí, kde se dítě vyskytuje (Bednářová, Šmardová, 2015).

V oblasti řečové dochází ke zkvalitňování dovedností. Dítě si rozšiřuje slovní kapacitu, osvojuje gramatická pravidla, užívá souvětí, zvyšuje se rozsah a složitost vět. Celkově se dítě mnohem více zajímá o řeč. Ze složek řeči převládá komunikativní, kdy se dítě díky komunikaci dokáže začlenit do dané skupiny. Rozvíjí se kognitivní složka řeči spojená s představivostí dítěte. Expresivní složka řeči pomáhá dítěti vyjadřovat city a pocity. Regulační funkce řeči usměrňuje chování dítěte (Mertin, Gillernová, 2010).

Z hlediska rozvoje čtenářské gramotnosti je důležité dětem předčítat. Nemyslím tím pouze čtení před spaním, to by mělo být spíše odpočinkové, ale zapojit předčítání do

aktivit běžného dne. Můžeme například číst legendu k dané hře, pravidla dětského hřiště nebo i návod k obsluze nějakého spotřebiče. Je potřeba aby dítě čtenému textu rozumělo a dokázalo ho zpracovat. O obsahu textu si povídáme a komunikujeme mezi sebou. Komunikací také rozvíjíme výslovnost dítěte, která je důležitá pro budoucí čtení a psaní.

2.7 Motorika a grafomotorika

Důležitou součástí života dětí v předškolním věku je pohyb. Je na mateřské škole i rodičích, aby dětem poskytovali dostatek prostoru pro jejich pohybové činnosti. Pokud se budou děti cítit v psychické pohodě díky dostatku pohybu, podepíše se to i na jejich odhodlanosti vůči budoucímu čtení a psaní.

V tomto věku se dítě mění z buclatého batolete na štíhlého předškoláka. Vzniká nepoměr v růstu končetin, trupu a hlavy. Zdokonaluje se hrubá motorika, kdy si dítě na začátku tohoto období ještě upevňuje chůzi, ale postupem času se zlepšují i další lokomoční pohyby jako běh, skákání, lezení, atd. Na konci docházky zvládne i složitější pohybové akce. Rozvojem jemné motoriky se dítě naučí správně držet příbor, chytat a házet míč nebo správně manipulovat s tužkou (Šimíčková Čížková a kol., 2003).

Pro budoucí čtení a psaní je velmi důležitá lateralita oka a ruky. Lateralitu oka můžeme dle Sováka (1966) zjistit při práci s manuskopem. Jedná se o část papíru, který stočíme do kužele tak, aby byl na jedné straně širší a zakrýval obličej dítěte a na druhé straně měl malý průměr. Před úroveň obličeje dítěte umístíme ve vzdálenosti 2-3 metrů obrázek. Dominantní je to oko, kterým dítě obrázek pozoruje.

Pro správné určení laterality ruky je vhodné zaměřit se na pozorování dítěte při spontánních i řízených činnostech. Sledujeme ruku, která je dominantnější při každodenních činnostech, sebeobsluze, hygieně, společenské hře, rukodělných činnostech, hrách s pískem i práci se stavebnicí, kostkami, skládkami či puzzlem. Ve čtyřech letech by měla být již jedna ruka dominantnější nad druhou. Lateralita horních končetin by měla být ustálena v deseti až jedenácti letech (Bednářová, Šmardová, 2015).

U grafomotoriky je třeba pohlídat správný špetkovitý úchop tužky, který by měly děti zvládnout již ve třech letech. Dětem poskytujeme velké formáty papíru na kresbu a malbu. Je dobré dávat pozor na vývoj dětské kresby. Kresba nám může posloužit jako diagnostický nástroj. Pokud si s dítětem budeme povídat o tom, co, jak a proč nakreslilo, můžeme zjistit nespočet informací o tom, jak se dítě cítí nebo co právě prožívá. Pokud se děti cítí psychicky dobře, lépe se připravují na budoucí čtení (Tomášková 2015).

3 Metody a formy práce pro rozvoj čtenářství v MŠ

3.1 Metody

Je důležité umět vybrat správnou metodu pro splnění svého pedagogického cíle.

Pro svoji práci jsme vybrala metody práce, které lze využít pro rozvoj čtenářství v předškolním věku.

3.1.1 Metody tradičního vyučování

Podle Zormanové (2012) jsou metody tradičního vyučování děleny na:

- Slovní
 - Monologické- vyprávění, vysvětlování, výklad, popis, práce s textem
 - Dialogické- rozhovor, dialog, diskuze
 - Metody práce s učebnicí, knihou, textovým materiálem

- Metody názorně demonstrační
 - Pozorování, předvádění, práce s obrazem, projekce

- Metody dovednostně praktické
 - Návčik pohybových a pracovních dovedností, pracovní činnost, grafické a výtvarné činnosti

3.1.2 Inovativní výukové metody

Z inovativních výukových metod jsem vybrala ty, které jsou dle mého názoru nejčastěji využívány pro rozvoj čtenářských dovedností v mateřské škole.

➤ Didaktická hra

Podle Kotátkové (2005) je didaktická hra založena na určitém pedagogickém cíli. Cílem je utvoření určité dovednosti nebo jejího základu. Didaktická hra je také používána k prohloubení poznání určitých obsahových témat, k rozvoji vizuální a audio analýzy se zapojením nového do již poznaného. Jsou dva způsoby realizace didaktických her. První, kdy učitel děti hrou provází, stimuluje hledání možností, nabízí další postup a hodnotí výsledky. Druhý, kdy hra není pod přímým vedením učitele. Učitel podle cíle nabídne didaktický materiál a děti spolupracují, prozkoumávají, tvoří a zkouší. Na konci by měl učitel hru zhodnotit tak, jak ji viděl, aby podpořil didaktický přínos.

➤ Výuka dramatem

Beaty (2009) uvádí, že dramatická hra je pro dítě spontánní rolí, do které promítá scénáře z reálného života. Učitelé navozují téma rodinného života, výletů, událostí, projektů nebo příběhů, které děti slyšely. Nejčastějším tématem pro dětskou roli se stávají emocionální situace, které děti zažívají. Učitelé mohou napodobit místa, která děti znají z běžného života, jako supermarket, ordinace lékaře či restaurace. Aby byla dramatická hra pro děti smysluplná, je dobré použít rekvizity spojené s danou rolí. Dramatická hra povzbuzuje a podporuje hlavní prvky gramotnosti- mluvení, naslouchání, čtení a psaní. Děti se učí používat slova, která téma dramatické hry obklopují. Pokud je neznají nebo je neumí používat, pozorují a napodobují spolužáky.

➤ Metoda kritického myšlení

Metodu kritického myšlení lze dle Zormanové (2012) chápat jako nástroj, který vede k porozumění učiva, k utváření názoru na danou problematiku, k hloubkovému učivu a celkově odhaluje vztahy mezi jednotlivými osvojenými jevy a fakty. Součástí této metody je třífázový model učení, který v první fázi zahrnuje evokaci. Pro tuto fázi je důležité povědomí o daném tématu, aktivizace dítěte a motivace. Druhá fáze je uvědomění si významu. Dítě se v této fázi setkává s novými informacemi. Cílem je

udržet zájem a podporovat žáky, aby neustále vnímali. Třetí fází je reflexe. Cílem této fáze je vyjádření myšlenek a získaných informací vlastními slovy.

3.2 Formy práce

Pro práci s dětmi v mateřské škole jsou důležité tři druhy formy výuky: frontální, skupinová a individuální. Tyto formy lze využívat i pro rozvoj čtenářství.

Frontální způsob výuky je pro učitele snazší v tom, že pracuje s celou třídou zároveň. S žáky probírá stejný obsah činnosti s cílem osvojit si co nejvíce poznatků. Učitel je v dominantní pozici, kdy udává tempo i učební úlohy a komunikace probíhá hlavně z jeho směru (Zieleniecová, 2015).

Dalším způsobem je skupinová výuka. Děti komunikují mezi sebou, s ostatními skupinami nebo s učitelem. Spolupracují dohromady, rozdělují si spravedlivě práci, diskutují o svých názorech.

Individuální forma práce však zůstává tou nejdůležitější. Podle Zieleniecové (2015) při této formě získávají poznatky založené na vlastním úsilí. Děti postupně přebírají zodpovědnost za výsledky své vlastní práce. Individuální výuka je typická pro alternativní typy škol, například waldorfskou. Tato forma výuky vychází především z individuálních potřeb daného žáka. RVP PV (2018) uvádí, že pro vzdělávací působení učitele je důležitá pedagogická diagnostika, která vychází ze znalosti jeho aktuálního vývoje, životní a sociální situace i z pozorování individuálních potřeb a zájmů. Je důležité u dítěte pozorovat jeho další vývoj a vzdělávací pokroky. Dítě by mělo být stimulováno a podporováno poznávací motivací. Dítě se pak rozvíjí v základních dovednostech dle svých možností tak, aby dosáhlo vlastního úspěchu a ocenění ostatních.

4 Prvky waldorfské pedagogiky

Waldorfská pedagogika je alternativní program některých současných mateřských škol v naší zemi i zahraničí. Ve třídě s waldorfskými prvky jsou vybrané znaky této alternativy zkombinované s programem dané mateřské školy.

Pro potřeby dětí dělníků továrny Waldorf-Astoria nedaleko města Stuttgartu byla roku 1920 založena první mateřská waldorfská škola, jejíž pedagogickou koncepci vytvořil Rudolf Steiner. Základním cílem je podporovat děti ke spoluúčasti na veškerém dění ve třídě, tak aby došlo k podnícení vůle dané věci zkoušet, tvořit a dokončovat. Dále je důležité vytvořit takové prostředí, ve kterém se děti budou cítit klidně a optimisticky (Průcha, Koťátková, 2013).

Základní myšlenkou waldorfské pedagogiky je, že u dítěte do prvních sedmi let života převládá princip napodobování. Dítě přebírá vzorce chování od lidí, kteří se kolem něj pohybují. Soustředěně pozoruje a vnímá všemi smysly. Díky prožitkům získává zkušenosti, které zůstávají v jeho vědomí a podvědomí (Koťátková, 2014).

Obsahové směřování waldorfské školky se skládá z několika bodů. Důležitým bodem je filosoficko-duchovní východisko waldorfské pedagogiky, jímž je antroposofie, která se projevuje ve vnitřním chodu školy. Dále je nutné dodržovat určitý řád v rytmu dne, týdne či ročního období, kde se klade důraz na dodržování křesťanských svátků, tradic, oslav a dalších. Důležitou součástí je volná hra, umělecké a praktické podněty, pohádkový příběh i malování a modelování, které je společnou činností skupiny. Hlavní metodou práce je činnost. Funkcí učitele ve třídě je předvést správný vzor chování, vytvořit příjemné prostředí, pozorovat děti a celkově je rozvíjet (Průcha, Koťátková, 2013).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část je zpracována jako návrh činností pro rozvoj předčtenářské gramotnosti v mateřské škole. Praxe probíhala ve třídě s waldorfskými prvky, která je vedena v duchu lidových tradic. Pro svou práci jsem si vybrala svátky, slavnosti i tradice měsíců listopad a prosinec. Patří mezi ně Dušičky, Svatý Martin, Svatý Mikuláš, Adventní spirála a adventní čas před Štědrým dnem.

Praktická část navazuje na teoretickou, kdy u každé z činností jsou vypsány rozvíjené oblasti dítěte, pomůcky či metody a formy práce.

5 Metodika

5.1 Cíle

- Rozvoj oblastí rozvíjejících předčtenářské dovednosti.
- Zapojení rozvoje předčtenářské gramotnosti do daných integrovaných bloků spojených s tradicemi naší země.
- Rozvoj dovedností pro budoucí čtení.

5.2 Průběh

Program byl realizován v Mateřské škole Polabiny - Brožíkova, Pardubice (třída Sluníčko) v průběhu měsíců listopad a prosinec 2018. Ve třídě Sluníčko pracuji jako učitelka.

Činnosti rozvíjející schopnosti a dovednosti důležité pro předčtenářskou gramotnost byly zařazeny do TVP na každý týden.

Věk dětí: 3-6 let

Počet dětí: 26

Časová náročnost: 20-30 minut denně

5.3 Třída Sluníčko

Třída s waldorfskými prvky vznikla při MŠ Brožíkova v roce 1991. Třídu navštěvují děti ve věku 3 - 6 let. Děti oslovují paní učitelky „teto“. Starší děti se učí nápodobou od tety, mladší se učí od starších spolužáků.

Výrazným rysem práce této třídy je rytmičnost a pravidelnost, s jakou se střídají jednotlivé denní a týdenní činnosti. V rytmu dne má své místo volná spontánní hra, hudební, pohybové, umělecké a rukodělné činnosti. Rytmus týdne zahrnuje každý den činnost spojenou s rozvojem předčtenářské gramotnosti:

- Pondělí - pracovní činnost, modelování ze včelího vosku
- Úterý - tělovýchovná činnosti
- Středa - hudebně výchovné činnosti
- Čtvrtek - malování akvarelem, výtvarné činnosti
- Pátek - dramatizace pohádky, pečení celozrnných bochánků

To vše doplňuje denně vyprávěná pohádka. Materiály, které jsou ve třídě použity, jsou výhradně přírodního původu. Třída je vedena v duchu lidových tradic a vychází z rytmu ročního koloběhu vztahujícího se k ročnímu období. Každý den jsou v rámci ranního kruhu opakovány básničky, říkadla a písně spojené s daným ročním obdobím či blížící se lidovou tradicí. Rytmus roku je upevněn slavnostmi, které třída pořádá pro děti i rodiče. Tyto slavnosti naplňují potřebu dětí těšit se na sváteční chvíle a pomáhají jim orientovat se v čase a souvislostech.

5.4 ŠVP

Školka má nový školní vzdělávací program s názvem: „JÁ A TY, MY SPOLU OBJEVUJEME SVĚT“.

„Integrované bloky a vzdělávací obsah jednotlivých témat je nastaven takovým způsobem, který umožňuje a podporuje tvořivou práci učitele, dovoluje mu při vytváření třídního vzdělávacího programu a výběru podtémat vycházet ze skutečných potřeb dětí a to vše v souladu s RVP PV a ŠVP školy“ (ŠVP, 2017, s. 29).

Učitelky si vytvářejí svůj třídní vzdělávací program podle aktuálního složení dětí ve třídě. Přihlížejí k věku, vývojovým i speciálním vzdělávacím potřebám jednotlivých dětí. Pro daná podtémata volí vzdělávací cíle, vytváří vzdělávací nabídku a rozvíjí klíčové kompetence. Každé podtéma vždy písemně zhodnotí a navrhnou možné úpravy (ŠVP, 2017).

Integrované bloky

- JÁ JSEM
- JÁ A TY, MY SPOLU
- JÁ A TY, MY OBJEVUJEME SVĚT
- JÁ A TY MY SPOLEČNĚ, JDEME SVĚTEM BEZPEČNĚ

IB: JÁ A TY, MY OBJEVUJEME SVĚT (ŠVP, 2017, s. 41)

„Objevujeme svět lidí (kultur a tradic, povolání a řemesel, doprava)

- *Přiblížit dětem tradiční hodnoty naší společnosti.*
- *Umožnit dětem poznávat tradice a zvyky jiných kultur.*
- *Seznámit děti s různorodostí lidských aktivit a činností.*
- *Poskytovat dětem dostatek příležitostí ke kontaktu se stále se vyvíjejícím kulturním, uměleckým i technickým prostředím.“*

6 Rozvoj předčtenářské gramotnosti ve třídě s waldorfskými prvky

6.1 Listopad

Téma: Dušičky

IB: JÁ A TY, OBJEVUJEME SVĚT...

Okruh: Objevujeme svět lidí

- **Pohádka: Jak to bylo na dušičky**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové), vnímání času, představivost a fantazie, paměť, myšlení, řeč a komunikační schopnosti
- **Metoda:** slovní: monologická, práce s knihou
- **Forma:** frontální, skupinová
- **Pomůcky:** pohádka: Jak to bylo na dušičky
- **Obsah:** Děti jsou celý týden provázeny pohádkou z knihy Chaloupka na vršku: Jak to bylo na dušičky. Je jim přiblíženo období Dušiček a některé tradice, které jsou s tímto svátkem spojeny. Knihu mají děti celý týden k dispozici.

Vzhledem k délce si pohádku rozdělíme na tři části. V pondělí si přečteme o počasí na dušičky, o tom jak si Honzík, Martínek, Andulka a Apolenka hráli venku i jak se ženy v chladných večerech scházely a draly peří. První část je také doplněna písničkou, kterou ženy při draní zpívaly (Váchová, 2016). S dětmi si ji zazpíváme.

V úterý si shrneme, co jsme se zatím z pohádky dozvěděli. Učitelka začne předčítat druhou část, ve které dědeček Koudelka vyprávěl pohádku o Honzovi Nebojsovi. Kluci se vytahovali, že se vůbec nebojí a proto jim děda připravil zkoušku (Váchová, 2016).

Ve středu si opět zopakujeme, co už z pohádky známe a přečteme poslední část pohádky (ukázka z knihy - viz. Příloha A). Je dušičková noc a Martínek s Honzíkem vyrazili na hřbitov, kde je chce postrašit děda Koudelka. Kluci se vyděsí, ale nakonec dědu odhalí. Ráno chtějí kluci vyřezávat s dědou dýně, ale je to tajemství před babičkou. Babička vydlabe strašidla z cukrové řepy a donese je Andulce a Apolence. Nakonec mají všechny děti ze strašidýlek radost (Váchová, 2016).

Ve čtvrtek si vyprávíme pohádku podle obrázků z knihy a doptáváme se na otázky: Jak se jmenují hlavní postavy? Co sbíraly dívky na náhrdelník? Co bylo náplní peřiny? Co Franta Nebojsa provedl s čerty? Jak děda vystrašil chlapce? Co chlapci vyřezávali?.

V pátek si poslední část pohádky zdramatizujeme.

- **Dramatizace**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), orientace v prostoru, paměť, představivost a fantazie, myšlení, řeč a komunikační schopnosti, motorika
- **Metoda:** výuka dramatem
- **Forma:** skupinová
- **Pomůcky:** kostýmy, rekvizity (dýně)
- **Obsah:** S dětmi si zkusíme zdramatizovat část pohádky od té chvíle, kdy se Martínek a Honzík vydali na hřbitov. Nachystáme si prostředí pro pohádku a vyzveme dobrovolníky, kteří se obléknou do kostýmů. Ostatní děti představují publikum. Herci komponují děj pohádky. Pokud budou mít děti zájem, můžeme po skončení představení role prostřídat.

- **Dýně**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), představivost a fantazie, paměť, myšlení, motorika a grafomotorika, řeč a komunikační dovednosti.
- **Metoda:** dovednostně praktická: výtvarná, pracovní činnost

- **Forma:** skupinová
- **Pomůcky:** arch papíru, pastelky, dýně, fixy, malé nožičky
- **Obsah:** Do prostředí pohádky patří i vyřezávané dýně. Děti si na dýni předkreslí obličej, který potom malými nožičky vyřezávají. Společně si pro svoji dýni vymyslí příběh (originální jméno, odkud pochází, jak se k nám dostala, co je jejím úkolem) a pokud chtějí, vypráví ho ostatním dětem. Kdo nechce vyřezávat, může si dýni nakreslit na velký arch papíru.
- **Kategorie:** Starší děti dostanou dýni do dvojice s mladším spolužákem. Mladší předkreslí na dýni obličej a starší děti pomáhají vyřezávat.

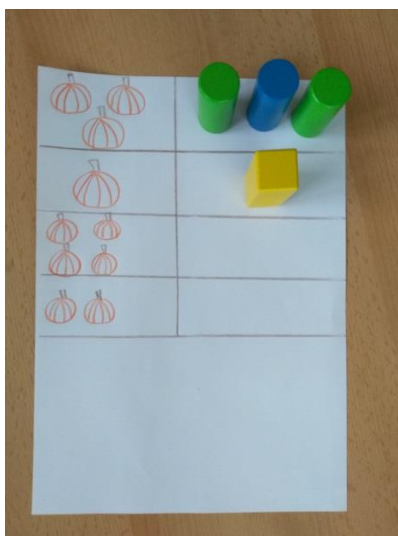

Obr. 1 – vyřezávaná dýně

- **Pracovní list**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), myšlení, paměť, grafomotorika
- **Metoda:** dovednostně praktická: nácvik pohybových činností, grafická činnost
- **Forma:** individuální
- **Pomůcky:** pracovní list (viz. Příloha B), pastelky, předměty dle výběru dětí
- **Obsah:** Děti si vyberou předměty, se kterým chtějí počítat (kostičky, kaštiny, žaludy, kolečka,...). Na pracovním listu přiřazují správný počet k zobrazeným dýním (obr. 2). S dítětem pracujeme individuálně. Na volné místo můžeme přikreslit další dýně. Nakonec si děti mohou dýně vybarvit.

- **Kategorie:** S předškoláky z druhé strany listu navíc trénujeme počáteční písmeno D. Na papír píšeme velkým tiskacím písmem slova a zřetelně je vyslovujeme. Děti označí ty, které začínají na písmeno D.

obr. 2 – přiřazování správného počtu kostek

- **Pokračuj v příběhu**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), paměť, fantazie, myšlení, vnímání času, řeč a komunikační schopnosti, motorika
- **Metoda:** slovní: monologická
- **Forma:** skupinová
- **Pomůcky:** -
- **Obsah:** Paní učitelka začne vyprávět příběh o skřítkovi Koloběžníkovi.
Povím Vám příběh o lesním skřítkovi Koloběžníkovi. Tenhle skřítek byl ochráncem lesa, proto ho všichni moc dobře znali. Lesní tvorové ho už z dálky poznali podle jeho krásné čepice zdobené přírodninami. Koloběžník byl také pomocníkem pro všechny lesní zvířecí maminky. Vždy na jaře, když přišli na svět mlád'átka, stal se skřítek jejich učitelem i kamarádem. Učil je, jak se les na jaře probouzí po chladné zimě, kam se chodí v létě osvěžit, jak se na podzim vyhnout houbařům i jak si v zimě najít potravu. Nebylo to všechno jenom o učení. Na jaře trhali maminkám květiny, v létě ochutnávali lesní plody, na podzim vyráběli zvířátka z kaštanů a v zimě se proháněli na sněhu.

Jednou, bylo to právě na Dušičky, se stala taková věc.

Děti pokračují v příběhu podle vlastní fantazie. Můžeme si určit, že každý přidá jednu větu. Venku si děti podle svých představ vytvoří skřítkovu čepici z přírodnin.

obr. 3 – skřítkova čepice vytvořena dětmi ve stylu land artu

- **Skládej obrázky podle posloupnosti**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), vnímání času, představivost, paměť, myšlení, řeč a komunikační schopnosti, motorika
- **Metoda:** názorně demonstrační
- **Forma:** skupinová
- **Pomůcky:** fotografie
- **Obsah:** Připravíme si fotografie, na kterých jsou děti z naší třídy zachyceny v jednotlivých měsících při oslavě svátků, dodržování tradic nebo při různých školních aktivitách. Pro měsíc leden můžeme mít fotografii 3 králů; únor = smažení koblih a masky (Masopust); březen = vynášení paní Zimy (Morena); duben = Velikonoce; květen = dárky pro maminku (den matek); červen = Svatojánská slavnost u ohně; červenec = paní učitelka u moře (prázdniny); srpen = paní učitelka připravuje třídu na nový školní rok, září = svatomichaelská slavnost; říjen = hrabání listí, pouštění draka (podzim); listopad = svatomartinská slavnost a prosinec = adventní spirála.

S dětmi si v ranním kruhu všechny obrázky prohlédneme a společně si je zkusíme seřadit. Obrázky necháme dětem k dispozici a kdykoliv budou chtít, mohou si ve skupině obrázky skládat tak, jak jdou za sebou.

- **Kategorie:** Starší děti pomáhají mladším.

- **Další činnosti**

- Ranní kruh s básničkami, písničkami a říkadly
- Modelování ze včelího vosku při poslechu pohádky
- Celé Česko čte dětem: čtení pohádky před spaním od maminky Karolíny
- Moje oblíbená kniha: Představení knihy spolužákům
- Vyprávění skřítkovi o prožitcích či emocích z dnešního dne
- Modelování písmena D z plastelíny
- Obrázek: Vymýšlení příběhu, co se mohlo stát
- Pracovní listy z archivu mateřské školy
- Rozeznávání základních dopravních značek při vycházce

Téma: Svatý Martin

IB: JÁ A TY, OBJEVUJEME SVĚT...

Okruh: Objevujeme svět lidí

- **Legenda o sv. Martinovi**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové), vnímání času, paměť, myšlení, řeč a komunikační schopnosti
- **Metoda:** slovní: monologická
- **Forma:** frontální
- **Pomůcky:** legenda o sv. Martinovi (viz. Příloha C)
- **Obsah:** Legenda popisuje život světce a představuje určitý symbol. Svatý Martin nám oznamuje příchod zimy. Označuje symbol obdarování i dobrosrdečnosti. V pondělí a úterý je dětem legenda předčítána. Ve středu děláme při předčítání pauzy a doptáváme se na otázky spojené s textem (V kolika letech se přidal Martin k jezdecktvu? Koho potkal v promrzlé noci? Co nabídl žebrákovi? Kdo se Martinovi zjevil? Koho je Martin patronem?). Ve čtvrtek děti vypráví legendu samy.

- **Už Martin na bílém koni**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), paměť, myšlení, řeč, motorika
- **Metoda:** didaktická hra
- **Forma:** Frontální, skupinová
- **Pomůcky:** píseň Už Martin na bílém koni (viz. Příloha D), klávesy, činelky, dřívka, dešťové hole, tamburíny
- **Obsah:** S dětmi se během týdne naučíme novou píseň. Nejprve si přeříkáme slova a poté zkusíme s doprovodem kláves píseň postupně nacvičovat. Když děti zvládnou píseň zaspívají v uvedeném rytmu, vytvoříme 4 skupiny a do každé dáme jeden druh hudebního nástroje. Píseň rozdělíme na 4 části, z každé části bude hrát vždy jedna skupina úderem na první dobu.

„Už Martin na bílém koni, už zase přijíždí k nám,“ (dřívka)
„vesele podkůvky zvoní, jede k nám zas bílý pán.“ (činelky)
„Posílá ho svatý Petr, ať zimu ohlásí včas,“ (dešťová hůl)
„ze skříňě vytáhnem svetr, bude se nám hodit zas.“ (tamburíny)
(Lišková, 2015, s. 19)

Nakonec si zkusíme vytleskat slova: svatý, Martin, bílý, kůň, zima

- **Kategorie:** Skupiny rozdělíme tak, aby v každé byli předškoláci a k nim mladší žáci.

Obr. 4 – dřevěné hudební nástroje jako doprovod k písni

- **Podkovy**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), řeč, představivost, motorika a grafomotorika
- **Metoda:** dovednostně praktická: grafická činnost
- **Forma:** individuální
- **Pomůcky:** křídly
- **Obsah:** K nastávající slavnosti s dětmi zdobíme okolí školky. Na chodník namalujeme podkovu.

Děti v předklonu malují křídou horní oblouky s doprovodem říkanky: „*Už Martin na bílém koni, už zase přijíždí k nám. Vesele podkůvky zvoní, jede k nám zas bílý pán.*“ (Lišková, 2015, s. 19)

- **Kategorie:** Starší děti mohou mladším pomáhat s vedením ruky.

Obr. 5 – výsledek oblouků jedné skupiny dětí

- **Slavnost sv. Martina**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), orientace v prostoru a vnímání času, představivost a fantazie, paměť, myšlení, řeč a komunikační schopnosti, motorika
- **Metoda:** kritického myšlení
- **Forma:** Frontální, skupinová
- **Obsah:** S dětmi se na svatomartinskou slavnost připravujeme delší dobu. Evokace probíhá formou příprav. Uvědomění je samotná slavnost. Okolí před naší školkou máme nazdobené výrobky, které si děti připravily během řízených a spontánních činností spojených s tématem sv. Martina (obr. 6). Slavnost zahájíme básničkami, říkadly a písněmi, které máme nacvičené. Slavnost pokračuje průvodem dětí a rodičů s vlastnoručně vyrobenými lampiony kolem školky. Po skončení průvodu děti přivítají sv. Martina, který přijede na koni a přiveze poselství, které předá paní ředitelce. Při odjezdu svatého Martina děti dostanou indicii, kde jim zanechal malý dárek. V proutěném koši děti najdou perníkovou podkovu a plněné rohlíčky. Celá

slavnost končí hostinou, kterou nachystaly děti a jejich rodiče. Na hostině si společně řekneme, co se nám líbilo, co se nám povedlo nebo co bychom mohli udělat jinak.

Obr. 6 – svatomartinská výzdoba před třídou Sluníčko

- **Písmena z kaštanů**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), orientace v prostoru, myšlení, motorika, řeč, paměť, grafomotorika
- **Metoda:** dovednostně praktická
- **Forma:** individuální
- **Pomůcky:** kaštiny, šablony velkých tiskacích písmen slova RADOST
- **Obsah:** Děti se skřítkovi svěřily, že se jim svatomartinská slavnost líbila. Měly radost z dárku od Martina. Zkusíme si vymodelovat slovo radost. Děti si vylosují jedno velké tiskací písmeno a snaží se ho zobrazit kaštaný na koberec.
- **Kategorie:** Předškoláci se mohou pokusit složit celé slovo.

Obr. 7 – výsledek práce předškolních dětí

- **Další aktivity**

- Modelování ze včelího vosku při poslechu legendy o sv. Martinovi
- Ranní kruh s básničkami, písněmi a říkadly
- Sdělování pocitů a prožitků skřítkovi
- Čtení pravidel hřiště
- Povídáme si s dětmi o akci: Den pro dětskou knihu, kterou pořádá Krajská knihovna v Pardubicích v sobotu 1. 12. 2018. Rodičům rozdáme letáčky.
- Pracovní listy z archivu mateřské školy
- Grafomotorika – horní oblouky: Děti trénují na papír přeskoky koně
- Předškoláci - bzučák

6.2 Prosinec

- **Vánoce pro kočku**

- **Rozvíjené oblasti:** sluchové vnímání, vnímání času, paměť, myšlení
- **Metoda:** slovní: monologická
- **Forma:** frontální
- **Pomůcky:** kniha Vánoce pro kočku
- **Obsah:** Dětem jsou během měsíce prosinec před odpočinkem předčítány příběhy spojené s adventním časem. Na každý den je připraven jeden adventní příběh. V pondělí a úterý přečteme dva příběhy za uplynulý víkend.

Kniha obsahuje celkem 24 příběhů: O kočce; Proč se Ježíšek narodil v noci; O oslíkovi; O volkovi; O svatém Mikuláši; Andělská vánoční přání; O vlasatici; O kohoutovi; Jak andělíci pekli cukroví; O ovčákovi; Proč slavík zpívá v noci; O Kašparovi; O Baltazarovi; O Melicharovi; Strážní andělé malých dětí; Kůň, slon a velbloud; O tom, jak vlk přivedl do Betléma celé stádo oveček; O jmelí; Proč jíme o Vánocích rybu; Gloria in excelsis Deo; Jak to bylo s vánočním stromečkem; Proč slavíme Vánoce v zimě; Slavné Aleluja; Vánoční příběh (Radoměřská, 2016).

Téma: Mikuláš

IB: JÁ A TY, OBJEVUJEME SVĚT...

Okruh: Objevujeme svět lidí a tradic

- **Příběh: Svatý Mikuláš- Štědrý obdarovatel**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové), vnímání času, paměť, myšlení, řeč a komunikační schopnosti
- **Metoda:** slovní: monologická
- **Forma:** frontální
- **Pomůcky:** Příběh: Svatý Mikuláš Štědrý obdarovatel (viz. Příloha E)
- **Obsah:** Většina dnešních dětí si při svátku svatého Mikuláše vybaví pouze postavu čerta, rachot řetězů a sliby o vzorném chování. Smysl tohoto svátku z naší tradice poněkud vymizel. Proto se snažíme dětem příběhem přiblížit postavu svatého Mikuláše a jeho život. Příběh popisuje dobročinnost Mikuláše a jeho každoroční posláni.

V pondělí a úterý je dětem příběh předčítán. Ve středu děláme při předčítání pauzy a doptáváme se na otázky spojené s textem (Jak se jmenuje hlavní postava? Co se stalo lidem ve velikém městě na západě? Co Mikuláš vymyslel? Na čem pluli? Jak dlouho pluli? Co nechal Mikuláš před dveřmi? Jak to dopadlo? Odkud sestupuje Mikuláš každý rok?). Ve čtvrtek děti samy příběh převypráví. V pátek zdramatizují.

- **Dramatizace příběhu**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), orientace v prostoru, paměť, představivost a fantazie, myšlení, řeč a komunikační schopnosti, motorika
- **Metoda:** výuka dramatem
- **Forma:** skupinová
- **Pomůcky:** kostýmy, rekvizity
- **Obsah:** Děti mají po celém týdnu příběh upevněný. Nejprve si připravíme kostýmy a rekvizity. Mezi dobrovolníky rozdělíme role postav, které

v příběhu vystupují: Mikuláš, služebníci (3), děti (3), maminka. V případě zájmu děti v rolích prostřídáme.

- **Pískovnička**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), orientace v prostoru, představivost, myšlení, řeč, motorika a grafomotorika
- **Metoda:** dovednostně praktické: nácvik pohybových dovedností, grafická činnost
- **Forma:** individuální
- **Pomůcky:** mělká nádoba, kinetický písek, velká tiskací písmena, špejle
- **Obsah:** Nachystáme si nádobu s pískem. Do písku zasadíme velká tiskací písmena slova ADVENT (obr. 8). Společně si slovo přečteme po písmenech a nakonec jako celek. Děti si mohou podle vzoru do písku psát prstem, špejlí nebo tužkou bez tuhy velká tiskací písmena.
- **Kategorie:** Menší děti opisují vždy jedno písmeno. Předškoláci mohou zkusit více písmen nebo celé slovo.

obr. 8 – Pískovnička se slovem ADVENT

- **Vánoční koledy**

- **Rozvíjené oblasti:** sluchové vnímání, paměť, myšlení, řeč
- **Forma:** frontální
- **Pomůcky:** -
- **Obsah:** S dětmi začneme nacvičovat koledy, které nás budou provázet celý prosinec. Jelikož se jedná o heterogenní třídu, jsou zde děti, které jsou ve třídě delší dobu, takže znají text i melodii většiny koled. Mladší spolužáci

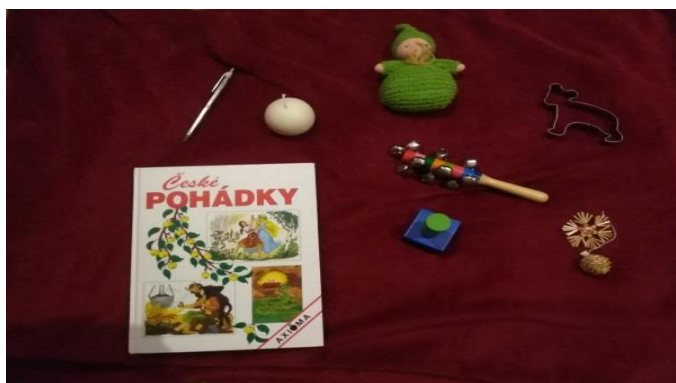
slyší některé koledy poprvé. S dětmi nacvičujeme postupně jednu koledu po druhé. K evokaci dané koledy můžeme použít obrázek, který danou koledu vystihuje. Nacvičujeme například: Jak jsi krásně neviňátko; Tichá noc; Pásli ovce Valaši; Štědrý večer nastal; Chtíc, aby spal; V půlnoční hodinu; Dej Bůh štěstí; Já bych rád k Betlému.

- **Kategorie:** Starší děti si při volné hře zpívají koledy a mladší se od nich učí.

- **Kimova hra**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové), orientace v prostoru, paměť, myšlení, řeč a komunikační schopnosti, motorika
- **Metoda:** didaktická hra
- **Forma:** individuální
- **Pomůcky:** různé předměty ze třídy (kostky, skřítek, vykrajovátko, skřítek,...)
- **Obsah:** Pod deku umístíme předměty, které máme ve třídě k dispozici. Odsuneme deku a dítě má jednu minutu na to, aby si mohlo všechny předměty prohlédnout. Poté vše zakryjeme a dítě se pokusí vyjmenovat co nejvíce předmětů, které si zapamatovalo.

S dětmi si také vyzkoušíme, zda poznají předmět podle zvuku. Pod deku schováme předměty jako například rolničku, bubínek, igelitový sáček, kostky, a tak dále. Děti hádají, o který předmět se jedná.

obr. 9 – hra na trénování paměti

- **Kategorie:** předškoláci mohou všechny zapamatované předměty nakreslit.

- **Návštěva Mikuláše**

- **Rozvíjené oblasti:** Smyslové vnímání (zrakové, sluchové), vnímání času, představivost a fantazie, paměť, řeč a komunikační schopnosti, motorika
- **Metoda:** kritického myšlení
- **Forma:** frontální, individuální
- **Pomůcky:** obrázky, koš, dobroty
- **Obsah:** S dětmi se na příchod Mikuláše chystáme od rána. Každý si pro Mikuláše může připravit cokoliv. Někdo si přichystá básničku, jiný písničku, další například obrázek. Nikoho nenutíme do veřejného vystupování. Uvědomění probíhá formou návštěvy Mikuláše. Čert a anděl jsou pouze doprovod. Děti mohou před Mikulášem vystoupit, pokud chtějí. Mikuláš dětem předá odměnu v proutěném koši v podobě jablíček, oříšků a perníku. Po odchodu Mikuláše si s dětmi v kruhu sdělíme naše prožitky a zážitky.
- **Kategorie:** Pokud mají menší děti strach, mohou vystupovat ve dvojici se starším spolužákem.

- **Další činnosti**

- Ranní kruh s říkadly, písněmi a básničkami
- Modelování ze včelího vosku při poslechu příběhu O Mikuláši
- Moje oblíbená kniha: představení knihy spolužákům
- Grafomotorika – horní oblouk: na velký arch papíru s doprovodem říkanky Mik, miku, mik...
- Sdělování pocitů a prožitků skřítkovi
- Pracovní listy z archivu mateřské školy
- Hra na knihovnu
- Vymýšlení příběhu podle obrázků
- Vytleskávání slova po slabikách: Mikuláš, hůl, košíček

Téma: Adventní spirála

IB: JÁ JSEM...

Okruh: Vnímám sebe sama

• Příběh o otci Jakobovi

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové), vnímání času, paměť, myšlení, řeč a komunikační schopnosti
- **Metoda:** slovní: monologická
- **Forma:** frontální
- **Pomůcky:** příběh o Otci Jakobovi (viz. Příloha F)
- **Obsah:** Příběh dětem přiblíží období adventního času a původ vzniku adventní spirály. Jelikož tuto tradici dodržujeme ve školce každý rok, je dobré, aby děti znaly její původ. Příběh o otci Jakobovi čteme právě i u adventní spirály.

V pondělí a úterý je dětem příběh předčítán. Ve středu děláme při předčítání pauzy a doptáváme se na otázky spojené s textem (Jak se jmenoval poustevník? Jaké řeči rozuměl? Kdo poradil otci, aby vytvořil adventní zahrádku pro děti? Co znamenaly světýlka na zádech hada? Jak vypadala adventní zahrádku? Co děti zpívaly?). Ve čtvrtek děti převypráví příběh samy. V pátek proběhne adventní spirála.

• Vánoční přání

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), představivost a fantazie, motorika, grafomotorika, myšlení
- **Metoda:** dovednostně praktická: výtvarná činnost
- **Forma:** individuální
- **Pomůcky:** čtvrtky, voskové bločky, fix, akvarelové barvy
- **Obsah:** Děti si nachystají kartičku ze čtvrtky podle toho, jak velké chtějí mít přání. Přední stranu ozdobí zapouštěním akvarelu, u kterého pozorují splývání barev. Po zaschnutí ji mohou dozdobit obtisky dřevěnými tiskátky

(strom, hvězda). Dovnitř pomůžeme dětem napsat přání pro rodiče, které si samy vymyslí. Přání si mohou podepsat.

K přání si děti vyrobí ručně odlitý svícen.

- **Kategorie:** Předškoláci mohou opsat kousek textu samy.

obr. 10 – vánoční přání a ručně vyráběný dárek

- **Pohádkové obrázky**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), orientace v prostoru, představivost a fantazie, paměť, myšlení, řeč a komunikační schopnosti
- **Metoda:** slovní: monologická
- **Forma:** skupinová
- **Pomůcky:** obrázky z pohádek
- **Obsah:** Jelikož jsou pro adventní čas velmi typické pohádky, je důležité umět je od sebe rozlišit.

Vytvoříme 4 skupiny po 6 dětech. Děti se posadí do kruhu. Doprostřed kruhu položíme obrázky (obr. 11) zachycující určitý okamžik z pohádky tak, aby nebyl obrázek vidět. Každé dítě si vybere jeden obrázek a nikomu ze spolužáků ho neukazuje. Děti po směru hodinových ručiček v kruhu postupně popisují obrázek, který mají před sebou a ostatní se snaží uhodnout, o kterou pohádku se jedná. Jako výběr zvolíme známé pohádky,

které děti v naší třídě slyšely: O červené Karkulce; Perníková chaloupka; O Budulínkovi; Boudo, budko; O červené řepě; O neposlušných kůzlátkách.

- **Kategorie:** Skupiny rozdělíme tak, aby v nich byli předškoláci i mladší spolužáci.

obr. 11 – obrázky ze známých pohádek

- **Počáteční písmeno**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), orientace v prostoru, paměť, představivost, myšlení, motorika
- **Metoda:** názorně demonstrační: práce s obrazem
- **Forma:** individuální
- **Pomůcky:** písmena vyrobená z kartonu, 2 jablka, 2 dárky, 2 perníky, 2 svíčky
- **Obsah:** Po třídě schováme jablko, dárek, perník a svíčku. Ke každému předmětu dáme počáteční písmeno jejich názvu. Na stole jsou přichystané stejné předměty. Pokud dítě najde jednu z věcí, prohlédne si písmeno, které k ní náleží a u stolu se pokusí přiřadit správné písmeno k dané věci. Necháme děti přiřadit písmena a poté si je mohou společně zkontrolovat.
- **Kategorie:** Pro předškoláky můžeme nachystat celý název, který se pokusí poskládat.

obr. 12 – přiřazování písmene k předmětu

- **Adventní spirála**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), orientace v prostoru, vnímání času, představivost a fantazie, paměť, myšlení, řeč a komunikační schopnosti, motorika
- **Metoda:** kritické myšlení
- **Forma:** frontální, individuální
- **Pomůcky:** jablka, svíčka, chvojí, příběh o otci Jakobovi, cukroví
- **Obsah:** Evokace probíhá formou příprav na adventní spirálu. Děti si nachystají jablíčka, do kterých napíchají hřebíčky a na vrch dají svíčku s větvičkou. Děti s tetou během týdne napečou linecké cukroví na hostinu pro rodiče. V den slavnosti uprostřed třídy nachystáme spirálu z chvojí, po okraji spirály rozmístíme směrem dovnitř všechny nachystané svíčky dětí a doprostřed dáme velkou svíci. Uvědomění probíhá atmosférou třídy a poslechem příběhu o otci Jakobovi. Poté teta zapálí svíci uprostřed spirály a postupně vyzývá děti, aby si vzaly svůj svícen, zapálily ho uprostřed a položily zpět na své místo. Tato cesta spirálou je jakási cesta dovnitř duše dítěte. Ve třídě vládne tajuplná atmosféra. Po skončení putování, začneme zpívat koledy, které jsme s dětmi nacvičovaly. Na úplný závěr proběhne pohoštění v podobě cukroví, které děti napekly nebo které přinesli rodiče. Zde je prostor pro sdělení zážitků a prožitků ze slavnosti.

obr. 13 – rozsvícená adventní spirála

- **Další činnosti**

- Ranní kruh s básničkami a koledami
- Modelování ze včelího vosku při poslechu Příběhu o otci Jakubovi
- Dopis pro Ježíška- děti si nakreslí jednu nejdůležitější věc, kterou by chtěly mít pod stromečkem
- Sdělování pocitů a prožitků skřítkovi
- Vytleskávání slabik slova: spirála, svíce, jablíčko
- Pracovní listy z archivu mateřské školy
- Přines do školky svou oblíbenou knihu s vánočním tématem
- Grafomotorika: horní a dolní oblouk - had

Téma: Štědrý večer nastal

IB: JÁ JSEM...

Okruh: Vnímám sebe sama

• Vyprávění o narození Ježíše

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové), vnímání času, paměť, myšlení, řeč a komunikační schopnosti
- **Metoda:** Slovní: monologická
- **Forma:** frontální
- **Pomůcky:** Vyprávění o narození Ježíše (viz. Příloha G)
- **Obsah:** Nijak nezkreslený příběh o narození Ježíše a proč vlastně slavíme Vánoce je pro děti velkým přínosem. Samy se zajímají o příběh narození malého Ježíška, a jak to tenkrát bylo.

V pondělí a úterý je dětem příběh předčítán. Ve středu děláme při předčítání pauzy a doptáváme se na otázky spojené s textem (Ve kterém městě žila původně Marie? Jak se jmenoval anděl, který Marii zvěstoval zprávu? Odkud pocházel Josef? Kde se narodil Ježíš? Kdo oznámil novinu pastýřům? Kde bylo děťátko položeno?). Ve čtvrtek děti převypráví příběh samy. V pátek příběh dramatizujeme.

• Dramatizace příběhu

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), orientace v prostoru, paměť, představivost a fantazie, myšlení, řeč a komunikační schopnosti, motorika
- **Metoda:** výuka dramatem
- **Forma:** skupinová
- **Pomůcky:** kostýmy, rekvizity
- **Obsah:** S dětmi si přeříkáme příběh o narození Ježíška. Vyzveme dobrovolníky, aby se převlékli do kostýmů. Potřebujeme obsadit role Ježíška, Josefa, Marii, anděla a pastýřů (4). V případě zájmu děti v rolích prostřídáme.

- **Pantomima**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, hmatové), paměť, myšlení, motorika, fantazie a představivost
- **Metoda:** výuka dramatem
- **Forma:** skupinová
- **Pomůcky:** kartičky s obrázky
- **Obsah:** Dětem dáme k dispozici kartičky s obrázky. Ve skupině si vždy jeden vylosuje obrázek a předvádí ostatním, co je na obrázku vyobrazeno. Důležité je, že musí vše vyjádřit bez použití slov a zvuků. Ostatní spolužáci se snaží uhodnout, co je na obrázku. Pokud někdo uhodne, role se vystřídají.
- **Kategorie:** Starší děti předvádí postavy z Příběhu o narození Ježíše. U mladších dětí použijeme jednodušší obrázky, například zvířata.

Obr. 14 – obrázky mladší skupiny dětí

- **Vánoční pexeso**

- **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, hmatové), představivost, paměť, myšlení, motorika, komunikační schopnosti
- **Metoda:** didaktická hra
- **Forma:** skupinová
- **Pomůcky:** pexeso s vánočními motivy (viz. Příloha č. H)
- **Obsah:** Na stole přichystáme kartičky s obrázky vánočního motivu. Děti si vyhledají kamaráda do dvojice, se kterým si pexeso zahrají. Z vánočních motivů můžeme použít obrázek kapra, stromku, ozdoby, dárku, a tak dále.
- **Kategorie:** Mladší děti mohou mít méně obrázků. Předškoláci mohou hledat ve dvojici obrázků a k němu počáteční písmeno.

- **S kým bych chtěl/a být na Štědrý den - Kresba postavy**
 - **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), představivost, fantazie, myšlení, paměť, motorika, grafomotorika
 - **Metoda:** dovednostně praktická: grafická činnost
 - **Forma:** individuální
 - **Pomůcky:** kancelářské papíry, obyčejná tužka, pastelky
 - **Obsah:** U stolu nachystáme papíry. Dětem individuálně zadáme úkol, aby nakreslily postavu toho, s kým by chtěly strávit Štědrý den. Nijak dětem nenapovídáme, necháme je individuálně pracovat. Pouze požadujeme, aby nakreslily celou postavu. Prostředí, kde se postava nachází, necháme na fantazii dítěte.

Obr. 15 – výsledek práce chlapce 6 let – postava tatínka

- **Štědrovečerní tradice**
 - **Rozvíjené oblasti:** smyslové vnímání (zrakové, sluchové, hmatové), orientace v prostoru, vnímání času, paměť, řeč a komunikační schopnosti, motorika
 - **Metoda:** kritického myšlení
 - **Forma:** skupinová
 - **Pomůcky:** jablka, nůž, skořápky, svíčky, kbelík, voda, obrázky
 - **Obsah:** S dětmi si povídáme o tom, jak každý z nás tráví Štědrý den se svoji rodinou. Snažíme si vyjmenovat všechny tradice a zvyky, které s rodinou o

štědrém večeru plníme. Společně si ve třídě zkusíme pouštět skořápkové lodičky (když se lodičky drží pospolu, rodina zůstane další rok pohromadě), házet pantoflem (komu se obrátí špička ke dveřím, tak se vdá a půjde z domu) a krájení jablíček (kdo má po rozkrojení uprostřed hvězdičku, ten bude v příštím roce zdravý). Nakonec si zhodnotíme, co se nám líbilo a co si doma zkusíme s rodiči.

obr. 16 – Štědrovečerní zvyk- pouštění lodiček

- **Další činnosti**

- Ranní kruh s básničkami a koledami
- Modelování ze včelího vosku při poslechu Příběhu o narození Ježíše
- Sdělování pocitů a prožitků skřítkovi
- Omalovánky
- Pracovní listy z archivu mateřské školy
- Vytleskávání slabik: Ježíšek, stromeček, dárek
- Téma: Moje oblíbená kniha na Vánoce
- Vystřihování písmene J z papíru (Ježíšek)

7 Evaluace

Třída Sluníčko mě okouzila hned prvního dne v novém zaměstnání. Většina hraček a veškerého vybavení ze dřeva, denní rituály, pravidelný rytmus činností, slavnosti a spousta dalších věcí. Právě slavnosti v dané třídě mají své kouzlo. Pro děti jsou velmi silným emotivním prožitkem. Nejen že je mohou sdílet se svými rodiči, ale je tu i jejich „teta“, která je provázela daným tématem určitou dobu. I přípravou na slavnosti a jejich samotným konáním děti rozvíjely předčtenářskou gramotnost.

Cíle mé praktické části byly naplněny. Rozvoj předčtenářské gramotnosti by měl být součástí třídního vzdělávacího programu v mateřské škole. Jelikož si pro naši třídu s alternativními prvky vytváříme třídní vzdělávací program sami, je nutné myslet na všechny oblasti pro její rozvoj. Pro svou práci jsem vytvořila činnosti rozvíjející předčtenářskou gramotnost s tématem vybraných svátků, slavností či tradic.

Dušičky jsou spíše smutné téma (památka zesnulým, kdo nám nejvíc chybí), ale i přesto jsme se dokázali s dětmi povесelit. Celý týden byl provázen pohádkou: Jak to bylo na Dušičky. Děti si knihu Chaloupka na vršku prohlížely a některé hlásily, že mají knihu doma. Dramatizace děti baví u každé pohádky, legendy i příběhu. Velmi se jim líbilo dlabání a vyřezávání dýní. Vznikala opravdu originální jména a příběhy jednotlivých dýní. Velmi originální bylo i pokračování příběhu o skřítkovi Koloběžníkovi, kdy jsme s příběhem skončili až v daleké Africe. Pobavili jsme se u fotografií dětí z naší třídy, které měly skládat podle časové posloupnosti.

Na svatého Martina jsme se chystali delší dobu. Vyvrcholením byla svatomartinská slavnost, které se účastnily děti, rodiče a učitelé z celé naší školky. Celým týdnem nás provázela legenda o svatém Martinovi. Velmi oblíbenou se stala písnička Už Martin na bílém koni. Z reflexe dětí na slavnost vznikla další činnost - sestavování slova radost. Některé děti navštívily akci Den pro dětskou knihu a následný týden ostatním vyprávěly, co zažily.

Mikuláš je v dnešní době spíše spojován se strachem a sliby slušnějšího chování. Význam této postavy se poněkud vytratil, proto jsem se ho pokusila přiblížit příběhem o svatém Mikuláši - štědrém obdarovateli. Příchodem Mikuláše také začíná období

adventu. Děti zkoušely psát slovo advent do pískovničky, mladší opsaly jedno písmeno, předškoláci zvládli celé slovo. Starší děti znají mnoho koled, proto napomáhaly mladším při jejich nácvičce. Koledy poté zněly při řízených i spontánních činnostech.

Adventní spirála byl velmi emotivní zážitek. Spirála je jako cesta dovnitř duše dítěte. Děti se na slavnost připravovaly po celý týden. Provázel nás příběh o otci Jakubovi. Děti si však v průběhu týdne vyzkoušely i činnosti, které se váží s tématem adventu. Například kreslily dopis pro Ježíška, popisovaly pohádkové obrázky nebo si přinesly svoji knihu s vánočním tématem.

Téma „Štědrý večer nastal“ se vztahovalo k týdnu před Štědrým dnem. Po celou dobu nás provázela vánoční nálada. Dětem jsem předčítala příběh o narození Ježíše a potom jsme si ho společně zdramatizovali. Mezi oblíbené činnosti mohu zařadit pantomimu a vánoční pexeso Velký úspěch měly štedrovečerní tradice.

Celkově jsem s provedením a výsledkem práce spokojená. Věřím, že dané činnosti rozvíjely předčtenářské dovednosti. Děti rozkládaly slova na slabiky, vytvářely rýmy, spojovaly grafomotoriku s rytmičností, tvořily a opisovaly písmena, kreslily lidskou postavu, rozlišovaly první hlásku ve slově, pracovaly s pracovním listem, a tak dále. Činnosti v dětech probouzely radost, zvědavost i tvůrčí schopnost, kdy si samy vymýšlely další úkoly. Program rozvoje předčtenářské gramotnosti bude do třídního vzdělávacího programu zařazován i nadále.

ZÁVĚR

Předkládaná bakalářská práce byla zaměřena na rozvoj předčtenářské gramotnosti v mateřské škole. Cílem práce byl průzkum tématu předčtenářské gramotnosti a následný návrh činností pro její rozvoj. Cíl práce se podařilo naplnit. Psaní této bakalářské práce mne obohatilo o mnoho nových poznatků z oblasti předčtenářské gramotnosti.

Praktická část obsahuje návrhy činností pro rozvoj předčtenářské gramotnosti, které mohou posloužit jako inspirace pro předškolní pedagogy nebo rodiče.

ZDROJE

- ALTMANOVÁ, Jitka, BERKI, Jan a kol. (2011). *Gramotnosti ve vzdělávání*. Praha: VÚP. ISBN 978-80-87000-41-0.
- BEATY, Janice J. (2009). *50 early childhood literacy strategies*. New Jersey: Pearson education. ISBN 978-0-13-207919-8.
- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina & ŠMARDOVÁ, Vlasta (2015). *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Edika. ISBN 978-80-266-0658-1.
- Církevní základní škola ORBIS PICTUS (2019) [online]. *Adventní spirály* [cit. 2018-12-01]. Dostupné z: <http://www.orbiska.cz/xhtmlnahled/spirala06.html>
- FASNEROVÁ, Martina (2018). *Prvopočáteční čtení a psaní*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-0289-1.
- HOMOLOVÁ, Kateřina (2009). *Čtenářská propedeutika*. Ostrava: PdF Ostravské univerzity. ISBN 978-80-7368-657-4.
- JÁNSKÁ, Irena & BEJŠÁKOVÁ, Pavla (2002). Legenda o sv. Martinovi. *Věneček říkadel, básniček, písniček, her, vyprávěnek a nápadů pro (nejen) rodiče dětí waldorfských školek (i škol)...* Podzim, roč. 1, č. 3, s. 23.
- JÁNSKÁ, Irena & BEJŠÁKOVÁ, Pavla (2002). Svatý Mikuláš – Štědrý obdarovatel. *Věneček říkadel, básniček, písniček, her, vyprávěnek a nápadů pro (nejen) rodiče dětí waldorfských školek (i škol)...* Zima, roč. 1, č. 4, s. 6.
- JÁNSKÁ, Irena & BEJŠÁKOVÁ, Pavla (2002). Vyprávění o narození Ježíše. *Věneček říkadel, básniček, písniček, her, vyprávěnek a nápadů pro (nejen) rodiče dětí waldorfských školek (i škol)...* Zima, roč. 1, č. 4, s. 32.
- KOŠEK BARTOŠOVÁ, Iva (2014). *Metody nácviku elementárního čtení*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-495-3.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa (2014). *Dítě a mateřská škola: Co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4435-3.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa (2005). *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0852-3.
- KUCHARSKÁ, Anna (2014). *Riziko dyslexie: pregramotnostní schopnosti a dovednosti a rozvoj gramotnosti v rizikových skupinách*. Praha: PdF UK. ISBN 978-80-7290-784-7.
- LÍŠKOVÁ, Marie (2015). *Do-re-mi 1: Zpěvník pro předškoláčky*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost. ISBN 978-80-7235-554-9.

- MERTIN, Václav & GILLERNOVÁ, Ilona (2010). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Portál: Praha. ISBN 978-80-7367-627-8.
- NOVOTNÁ, Lenka & HŘÍCHOVÁ, Miloslava & MIŇHOVÁ, Jana (2012). *Vývojová psychologie*. Plzeň: PdF ZČU. ISBN 978-80-261-0115-4.
- PRŮCHA, Jan & KOŤÁTKOVÁ, Soňa (2013). *Předškolní pedagogika*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0495-4.
- PRŮCHA, Jan & WALTEROVÁ, Eliška & MAREŠ, Jiří (2003). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8
- RADOMĚŘSKÁ, Terezie (2016). *Vánoce pro kočku: 23 adventních pohádek a jeden opravdový příběh*. Brno: Barrister& Principal. ISBN 978-80-7485-105-6.
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* (2018). Praha.
- SOVÁK, Miloš (1966). *Metodika výchovy leváků*. Praha: SPN. ISBN 14-037-66.
- ŠIMÍČKOVÁ ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. (2005). *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc: UPOL. ISBN 80-244-0629-2.
- Školní vzdělávací program: „JÁ A TY, MY SPOLU OBJEVUJEME SVĚT“* (2017). Pardubice: Mateřská škola Pardubice – Polabiny, Brožíkova 450
- ŠVRČKOVÁ, Marie (2011). *Kvalita počáteční čtenářské gramotnosti: Výzkumná analýza a popis soudobého stavu*. Ostrava: PdF Ostravské univerzity. ISBN 978-80-7464-020-9.
- TOMÁŠKOVÁ, Iva (2015). *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0790-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie (2000). *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.
- VÁCHOVÁ, Šárka (2016). *Chaloupka na vršku: Nové příběhy*. Praha: Česká televize v Edici ČT. ISBN 978-80-7404-194-5
- VÁŠOVÁ, Lidmila (1995). *Úvod do bibliopedagogiky*. Praha: ISV. ISBN 80-85 866-07-2
- ZIELENIECOVÁ, Pavla (2015). *Metody a organizační formy výuky: celkový přehled* [online]. *Pedagogika II* [cit. 2019-04-07]. Dostupné z: <https://kdf.mff.cuni.cz/vyuka/pedagogika/materialy/2015%20LS/20150225%20Pedagogika%20II%20-%202%20prednaska%20LS%202014-15.pdf>
- ZORMANOVÁ, Lucie (2012). *Výukové metody v pedagogice*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4100-0.

PŘÍLOHY

Příloha A – Ukázka z knihy Chaloupka na vršku: Jak to bylo na dušičky (Váchová, 2016, s. 89).

Příloha B – Pracovní list dýně.

Příloha C – Legenda o sv. Martinovi (Jánská, Bejšáková, 2002, s. 23).

Příloha D – Píseň Už Martin na bílém koni (Lišková, 2015, s. 19).

Příloha E – Příběh: Svatý Mikuláš – Štědrý obdarovatel (Jánská, Bejšáková, 2002, s. 6).

Příloha F – Příběh O Otci Jakobovi (Církevní základní škola ORBIS PICTUS, 2019).

Příloha G – Vyprávění o narození Ježíše (Jánská, Bejšáková, 2002, s. 32).

Příloha H – Vánoční pexeso.

Příloha A

Nastala dušičková noc.

Nad kostelem svítí měsíc a hvězdy, a když se člověk rozkouká, tak je vidět i branku od hřbitova, který se rozkládá vedle kostela. Trochu světla přidávají dušičkové svíčky, které svítí na hrobech.

Mezi náhrobky a kříži se pohybují dvě malé postavy.

„Dětem prej duchové neublíží...“ zašeptal váhavě Martínek a bojácně se zastavil.

Honzík opatrně pokročil kupředu a nejistým hlasem, aby si dodal odvahy, prohlásil: „My se nebojíme! Jako Franta Nebojsa!“

Tu Martínek nadskočil a zaječel: „Duch! Je tam duch!“ a ukázal vyděšeně před sebe.

Mezi hroby se tam vznáší obrovitá postava se svítícíma očima a hrůznou ohnivou hubou.

Příloha B

Příloha C

Svatý Martin - 11. listopadu

Do Michaelova svátku jsme si užívali světla a tepla z vnějšku; po Michaelovi světlo vnitřní. Martinská doba je dobou vnitřních světél.

Legenda o sv. Martinovi

Narodil se kolem r. 316 v římské provincii Panonii (dnešní Maďarsko). Jeho otec byl statečný rytíř a sloužil jako velitel římských vojáků. Byl pohan a uctíval boha války Marta. Z narození syna měl velkou radost a věřil, že syn bude také zdatným válečníkem, proto mu dal jméno Martin.

Když Martinovi bylo dvanáct let, dozvěděl se o lidech, kteří neuznávají římské bohy, jejich tajným znamením je ryba a chtěl být všem lidem bratry a sestrami. Říká se jim křesťané. Jednou večer se toulal ulicemi a všiml si domu, nad jehož dveřmi byla do kamene vyrytá ryba a z něhož se ozýval zpěv. Dlouho nerozhodně postával před domem, naslouchal zpěvu a prohlížel si znamení ryby, než se odhodlal vstoupit dovnitř. Tak se Martin poprvé setkal s křesťany, kteří si získali jeho srdce. Jakmile se mu naskytla příležitost, tajně za nimi odcházel a jeho duše se plnila podivuhodnou láskou k člověku, ke zvířatům a ke všemu tvorstvu.

Už v patnácti letech se podle rozhodnutí svého otce stal vojákem. Po otci zdědil Martin odvahu a po matce dobré srdce. Být vojákem znamenalo mnoho strádání a tvrdé boje. Během služby u vojska ztratil Martin všechno spojení s křesťany. Jako vojákově mu nikdy nebylo veselo. Měl sílu a odvahu k boji, jeho srdce však bylo prázdné. Toužil po životě v osamění a rozjímání po vzoru prvních poustevníků. Vojenská povinnost mu však bránila tento sen uskutečnit.

Jednou na podzim, když už začínalo být chladněji, dostali zasloužilí vojáci a důstojníci nové oblečení. Také Martin obdržel velký široký plášť, který měl podšívku z ovčí kůže a byl tak dlouhý, že zakryl i koně. Byl chladný listopadový den, a ledový vítr rval poslední suché listy z téměř holých stromů. Když Martin s několika svými druhy vjížděl do města Amiensu, spatřil najednou choulit se u městské brány polonahého promrzlého žebráka. Když ho Martin mýjel, zvedl ubožák ruku, zašeptal slova, která hned odvál vítr, a prosebně pohlédl na Martina velkýma očima. Nikdo z jeho druhů si chudáka nevsímal. Martin, protože u sebe neměl peníze ani nic cenného, čím by mohl bližního v nouzi obdarovat, stáhl svůj plášť, mečem jej rozřal na dvě poloviny, sklonil se hluboko k žebrákově a jednu mu daroval. Sám si přehodil zbytek pláště přes ramena a ujížděl dál.

Příští noci usnul hlubokým spánkem a slyšel, jak někdo volá jeho jméno. Kolem něj se rozlilo světlo a spatřil dva anděly, jak drží polovinu jeho pláště. Za nimi se objevil obličej žebráka, jasný jako slunce, se zářícíma očima. Ozval se hlas: „Martine, v žebrákově jsi zahřál mou bídu. Jsem bratrem všech lidí“. Když obraz zmizel, Martinovo srdce prostoupila teplá sluneční záře, která už nikdy nevyhasla.

Pod vlivem tohoto vidění se Martin dal ilned pokřtít, a jakmile k tomu byla příležitost, požádal o propuštění z vojska. Založil mnišskou osadu, v níž vznikl první klášter v Galii. Ačkoliv toužil žít v ústraní do konce svého života, byl věřícími zvolen biskupem města Tours. I ve svém novém úřadě zůstal vzorem chudoby a pokory, žil v malé chatrči, kolem níž vyrostla nová osada mnišů, později známý klášter Marmoutiers. Mniši zde vedli zbožný obyčejný život podle Martinova vzoru. Přicházeli sem nemocní i zoufalí lidé, přestárlí i hříšníci. Pro Martina byli všichni bratry. Protože už neměl plášť ani majetek, bohatě rozdával dary svého srdce a své duše.

Martin se dožil vysokého věku. Nad jeho hrobem v Poitiers vznikl velkolepý chrám, který je dodnes známým poutním místem.

... Kristus: „Cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili“ ...

(Matouš 25,40)

ZIMA

Už Martin na bílém koni

Už Ma-rtin na bí- lém ko-ni, už za - se při - jí - ždi
 k nám, ve - se - le po - dků - vky zvo - ni, je - de k nám
 zas bí - lý pán. Po si - lá ho sva - tý Pe - tr,
 ať zi - mu o - hlá - sí včas, ze skří - ně vy - tá - hnem
 sve - tr, bu - de se nám ho - dit zas.

2. Máme teď jediné přání,
 ať brzy napadá sníh,
 ať na bobech a na saních
 fádít můžem na kopcích.
 Ať honem andělci v nebi
 roztrhají peřinu,
 nechceme déle už čekat,
 těšíme se na zimu.

Svatý Mikuláš – štědrý obdarovatel..

Daleko na východě žil kdysi dávno jeden velmi dobrotivý a zbožný muž, biskup Mikuláš. A ten se jednoho dne doslechl, že daleko na západě je jedno velké město a v něm trpí všichni lidé hladem. Všichni – i malé děti.

I zavolał si Mikuláš své služebníky, kteří ho velice milovali a poprosil je: „Přineste mi část plodů vašich zahrad, abychom tyto hladové nasýtili. A tak přinášeli jeho služebníci velké koše, naplněné jablky a ořechy stromů z jejich zahrad a pytle zlatých zrn z jejich polí. Ženy Mikulášových pomocníků posílaly medové perníky, které samy upekly.

Biskup Mikuláš nechal všechny tyto dary naložit na loď. Byla to velická, majestátní loď. Modrá stejně jako nebe a její běloučné plachty na zlatém slunci svítily jako drahokamy. Vítr foukal do plachet ze všech sil a když se unavil, posadili se služebníci k veslům a veslovali ze všech sil rychle vpřed.

Museli plout dlouho. Sedm dní a sedm nocí. Když dorazili před ono velké město, byl večer. Na ulicích nespátřili ani človíčka, ale z oken k nim prokmitávala světýlka. Biskup Mikuláš zařukal na okénko.

Maminka si myslela, že nějaký pozdní pocestný si u nich chce hlavu složit a poslala své dítě otevřít mu dveře. Ale před nimi nikdo nestál. Dítě běželo k oknu a ani tam nikoho nevidělo. Ale našlo tam koš, v něm ležela jablíčka, červená, žlutá, ořechy a navrch medový perník. Vedle koše stál ještě pytel plný zlatých pšeničných zrn.

Všechny tyto dary přinesly děti do světnice a všichni se z toho dobře nasýtili. A protože takovéto dary přinesl Mikuláš do každého domu, brzy byli opět všichni zdraví a veselí.

Dnes přebývá svatý Mikuláš v nebi. Každý rok se v předvečer svého svátku vydává dolů na Zem. Putuje na své cestě od hvězdy ke hvězdě; tam někde mezi hvězdami potká maminku Marii, která sbírá dobré skutky dětí a z nich přede zlaté nitky na košíčku pro své děťátko. Takto mluví k Mikuláši: „Jdi a navštiv zase všechny děti, přines jim své dary a řekni jim, že brzy přijde vánoční noc, brzy se narodí Ježíšek.

Příloha F

Hluboko v lese, daleko od města, žil osamoceně poustevník, kterému lidé říkali Otec Jakub. Kdysi odešel z údolí, které bylo příliš hlučné. Tady žil spolu se zvířaty, jejichž řeči se léty naučil rozumět. Občas pro něho poslali, když někdo onemocněl a on přinášel léčivé bylinky, v Létě k němu chodili děti z vesnice z vesnice naslouchat jeho vyprávění.

Jednou, když se blížila vánoční doba, nad krajinou zavládl veliký nečas. Venku zuřila bouře, řádily hromy a blesky. Otec Jakub věděl dobře, že nebe tak odpovídá na konání lidí. Vánoční doba má začít, ale lidé jsou příliš zaměstnaní nákupy dárků a přípravou vánočního hodokvasu a nemyslí již na svatou dobu, na vánoční svátek.

Bouře neustále sílila. Otec Jakub si myslel, že chaloupku brzy vítr odfoukne. Svá zvířátka vzal dovnitř, poklekl a začal se modlit. Tu se mu zdálo, jakoby slyšel jemný hlásek, který mu říkal: „Otče Jakube, děti potřebují adventní zahrádku!“

Otec Jakub byl bezradný. Adventní zahrádka? Jak o tom přemýšlel, uviděl najednou, jak se v jeho chaloupce plazí malý zelený had. Na hlavě měl lesknoucí se korunku a na zádech samé světélkující body. Had udivenému Otcí Jakubovi vysvětlil: „S těmi světýlky je to tak – pokaždé, když nějaký člověk vykoná dobrý skutek, zaleskne se jeden drahokam na mých zádech.“

Otce Jakuba napadlo, co mu říkal jemný hlas a zeptal se: „Děti potřebují adventní zahrádku, ale nevím, jak má vypadat.“

„Podívej se na mě,“ řekl had a začal se svinovat do kola. Uprostřed zvedl hlavu a tam zářila jeho korunka. Tu viděl stařec, jak má vypadat zahrádka – jako spirála. Otočil se, aby poděkoval hadovi, ale ten zmizel. Najednou poustevník zpozoroval, že bouře ustala a když vyšel ven, byl celý les pokrytý sněhovou peřinou. Druhého dne se vydal do údolí. Chodil od domu k domu a prosil o svíčky a jablíčka. Také si vyprosil jednu velkou svíci a pak řekl: „O první adventní neděli mě mohou vaše děti k večeru navštívit.“

Poustevník nasbíral mech a chvojí a vyzdobil svoji chaloupku a doprostřed dal mech tak, jako by tam ležel stočený zelený had. Místo drahokamů tam položil zlaté hvězdy. Když pak děti přišly k Jakubcovi, mohlo si každé vzít jedno jablíčko se svíčkou. Tu pak zapálilo a postavilo na místo některé ze zlatých hvězd. Děti pak ještě dlouho seděli v poustevníkově chaloupce a zpívaly koledy. Každý rok pak takto slavily s Otcem Jakubem advent.

Vánoce...

Uprostřed ztemnělé noci
vyšla hvězda z boží moci.

Svítlí jasně z nebes výše,
světlem jejím země dýše.

Uprostřed ztemnělé noci
vyšla hvězda ku pomoci.

Vyprávění o narození Ježíše

(podle Lukášova evangelia)

(vyprávíme klidně, pomalu a můžeme doprovázet jemnou hrou na lyru)

Před mnoha lety žila v městě Nazaretu jedna mladá dívka. Jmenovala se Maria a byla zasnoubena tesaři Josefovi z Davidova královského rodu. Jednoho dne přistoupil k jejímu lůžku anděl Gabriel a řekl: „Marie, Bůh tě má velmi rád. Narodí se ti syn a dáš mu jméno Ježíš. Bude synem nejvyššího Boha a bude kralovat navěky“. Poté anděl od ní odešel.

V té době panoval v zemi mocný císař, který chtěl vědět, kolik lidí žije v jeho veliké říši. Vydal proto nařízení, aby byli všichni lidé spočítáni. Všichni se museli odebrat do místa, odkud pocházela jejich rodina, a nechat tam zapsat své jméno do velké knihy. Josef pocházel z Betléma, kde se kdysi narodil velký král David. A tak se Josef a Maria vydali na dlouhou a nepohodlnou cestu do města Betléma. Bylo to daleko a Marii se mělo brzy narodit dítětko.

Když konečně přišli do Betléma, nemohli najít nikde nocleh. „Co si teď počneme? Kde se má narodit naše dítětko? Dělala se starostí Maria“. Ptali se všude, ale nikdo pro ně pod neměl místo. Nakonec jim bylo dovoleno ubytovat se ve chlévě na slámě. Dítětku připravili postýlku ve jeslích, které vystlali slámou. V noci se Marii narodilo dítětko. Byl to chlapec. Maria ho zavinula do plenek a položila do jeslí.

Nikdo o tom nevěděl, protože v Betlémě všichni spali. Spali i pastýři oveček, kteří byli se svými stády na stránkách kolem městečka. A víte, kde spali? Pod širým nebem u ohně. Ale někteří z nich byli vzhůru, protože ovečky se musí hlídat i v noci. A pojednou těm, kteří bděli, připadlo, že se nebe nad nimi rozjasnilo. Když pohlédli vzhůru, uviděli anděla, který jim řekl: „Přišel jsem vám oznámit něco radostného. Dnes v noci se narodil Spasitel, Kristus Pán, v městě Betlémě. Poznáte ho tak, že naleznete dítětko zabalené v plenkách, položené do jeslí. Vtom pastýři uviděli celé zástupy andělů a slyšeli hudbu a zpěv: „Sláva Bohu, a na zemi pokoj mezi lidmi. Vždyť Bůh je má rád!“

Bylo to tak krásné vidění!

Náhle však všechno zmizelo a v černé noci zářil pouze plamen ohně. Pastýři se dívali jeden na druhého a mnu si oči. Co to bylo? Zdálo se jim něco, anebo se to stalo doopravdy? Pak si řekli: „Pojďme do Betléma a podívejme se, co se stalo!“ Spěchali tam a opravdu našli ve chlévě Marii, Josefa i dítětko položené v jeslích.

Když je uviděli, hned vyprávěli, co jim anděl o tom dítěti řekl. Všichni, kdo to slyšeli, užasli nad tím, co jim pastýři vyprávěli!

Pastýři se dítětku poklonili a každý z pastýřů mu předal nějaký dar – někdo kožesinu na přikrytí, jiný mléko ...

Potom se pastýři opět navrátili ke svým stádům. Radostí tancovali a každému, koho cestou potkali, vyprávěli o tom, co viděli a slyšeli.

Příloha H

